

Lunds Universitet

Socialhögskolan

Komparativ socialpolitik (SOL 061)

HT 2002

Brottsförebyggande arbete i Sverige

Hur ska det bedrivas?

Författare: Ann Andersson

Handledare: Lars B Ohlsson

Abstract

The purpose of this paper was to obtain knowledge of crime preventional work and how it can be practiced. Through this obtained knowledge and with the aid of theoretic models and a social-political perspective establish how crime preventional work should be practiced in Sweden today and lead to provable results.

The following questions were of central importance for the paper.

On what theoretic grounds does crime preventional work rest?

What forms of crime preventional work are there?

What kind of crime preventional work has been conducted, and how is it conducted today?

What research is available concerning crime prevention?

What forms of crime preventional work is recommended by scholars?

The paper has been carried out as a literature study that has produced material for analysis.

Main results of the study are that crime preventional work can be carried out in many forms and that the way the work has been conducted has varied over the past thirty years.

It is not possible at this date to establish what kind of crime preventional work that is effective. More research is necessary. Crime prevention has for the past decade been turning its viewpoint towards crime prevention with controlling mechanisms, this is one of the issues discussed in the analysis.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	5
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	5
1.2 SYFTE.....	6
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
1.4 METOD OCH URVAL.....	6
1.5 RESULTATENS TILLFÖRLITLIGHET.....	7
1.6 AVGRÄNSNINGAR.....	7
1.7 UPPSATSENS DISPOSITION.....	8
2. DET BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETETS HISTORIA.....	9
2.1 FRÅN ANTIKENS GREKER TILL BECCARIA.....	9
2.2 SKAPANDET AV SAMHÄLLEN DÄR BROTT EJ ÄR NÖDVÄNDIGT.....	10
2.3 DEN MEDICINSKA FORSKNINGEN OCH BROTTSLINGEN.....	11
2.4 EFTERKRIGSTIDEN OCH DET MODERNA BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETET.....	12
4 BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET, UTVECKLING OCH DAGSLÄGE.....	13
5 DET BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETETS TEORIER.....	15
5.1 SELEKTIVA OCH GENERELLA INSATSER FÖR ATT FÖREBYGGA BROTT.....	16
5.2 BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE.....	17
5.2.1 <i>Fem lösningar på brottsrelaterade problem.</i>	17
5.3 INDELNINGSGRUNDER FÖR BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE.....	18
5.3.1 <i>Den epidemiologiska modellen.</i>	18
5.3.2 <i>Ålder och brottsförebyggande arbete</i>	19
5.3.3 <i>Socialt och situationellt arbete</i>	19
5.3.4 <i>Indelning efter huvudmannaskap</i>	19
5.4 TYPOLOGIER FÖR KATEGORISERING AV BROTTSFÖREBYGGANDE ÅTGÄRDER.....	20
5.4.1 <i>Strukturförändring</i>	20
5.4.2 <i>Socialisationsmodellen</i>	20
5.4.3 <i>Effektivisering av institutioner</i>	21
5.4.4 <i>Kontrollmodellen</i>	21
6. FORSKNING INOM BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE.....	22
6.1 STOCKHOLMSPROJEKTETS SKOLUNDERSÖKNING.....	23
6.1.1 <i>Socialpsykologiska faktorer av betydelse för ungdomars brottsbenägenhet.</i>	23
6.1.2 <i>Andra faktorer som är av betydelse för ungdomars brottsbenägenhet.</i>	24
6.2 TJUGO FAKTORER SOM FÖRKLARAR BARNNS BROTTSLIGA BETEENDE.....	25
6.3 FORSKNING KRING GENERELLA INSATSER.....	26
6.4 BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE I LANDETS KOMMUNER.....	27
6.5 ATT MÄTA KOSTNADSEFFEKTIVITET I BROTTSPREVENTIVT ARBETE.....	30
7. STATISTISKA FAKTA KRING BROTTsutveckling.....	32
8. SYNEN PÅ HUR BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE SKALL BEDRIVAS.....	32
9. ANALYS.....	37
9.1 DEN PRIMÄRA PREVENTIONEN.....	38
9.2 SEKUNDÄR PREVENTION.....	39
9.3 TERTIÄR PREVENTION.....	40
9.4 FRAMTIDA STRATEGI.....	41
9.4.1 <i>Strukturförändrande insatser</i>	41
9.4.2 <i>Åtgärder enligt socialisationsmodellen</i>	42
9.4.3 <i>Effektivisering av institutioner</i>	42
9.4.4 <i>Kontrollmodellen</i>	42
9.5 FORSKNINGENS BETYDELSE FÖR DET BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETET.....	43
9.6 BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE, POLITIK OCH FRAMTID.....	43
10. SLUTDISKUSSION.....	44

11. REFERENSER.....	46
11.1 LITTERATUR	46
11.2 OFFENTLIGT TRYCK.....	47
11.3 TIDSKRIFTER.....	47
11.4 INTERNET REFERENSER.....	47
BILAGA 1.....	48
NEW YORK-MODELLEN BROKEN WINDOWS.....	48

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Denna uppsats behandlar problematiken kring att finna ett sätt för samhället att motverka kriminalitet. Brottligt beteende hos individer är av lika gammalt ursprung som samhället som konstruktion. Att leva i gemenskap innebär fördelning av varor, tjänster samt ett accepterande av gemensamma spelregler. Detta har alltid lett till ifrågasättande av de normer och värderingar som utgör reglerna för socialt samspel och varor och tjänsters fördelning.

Brottsförebyggande arbete: Brottsprevention har av Paul Ekblom definierats som ”interventioner i brottets orsaksmekanismer. Mekanismerna kan vara såväl närliggande som avlägsna i förhållande till individen.”¹

Brottsförebyggande arbete har en lång historia och i Sverige har brottsförebyggande arbete bedrivits under hela 1900-talet. Motiven för arbetet har varit skiftande liksom tillvägagångssätt. Dominerande för det brottsförebyggande arbetet i Sverige har dock den svenska socialpolitiken varit. Sverige särskiljer sig från andra moderna stater med en politik som byggt upp ett starkt, jämlikt samhälle med starka socialistiska drag. Många hävdar att detta samhälle är på utdöende. Detta medför i så fall konsekvenser även för det brottsförebyggande arbetet eftersom det vilar på den svenska socialpolitiken.

Ämnet är ständigt aktuellt och debatteras flitigt i TV, dagstidningar och annan media. Även vid diskussion med människor i närmiljön finner jag att de allra flesta har en klar åsikt om vad som behöver göras och varför.

Under studietiden har jag haft förmånen att få göra studiebesök på Hinsebergsanstalten utanför Örebro, samt följa med en präst under hans besökstid på Beatebergsanstalten, söder om Stockholm. Även under min praktik på socialtjänst och sociala missionen kom jag i kontakt med kriminalvård, polis och annan verksamhet som har som syfte att stävja brott. Dessa intryck väckte ett antal frågor kring samhällets syn på brottslingen och de åtgärder som vidtas för att förhindra och straffa brott. Med utgångspunkt från dessa frågor har jag valt att studera hur det brottsförebyggande arbetet bedrivs i Sverige idag.

---

¹ Sahlin Brottsprevention S. 35 Längst ned.

Under arbetet med denna uppsats har den historiska utvecklingen, teoribildningen samt aktuell forskning studerats. Brottsförebyggande arbete har betraktats ur ett teoretiskt och resultatmässigt perspektiv. Synpunkter från forskare, politiker etc. har även studerats för att skapa en bild av vad brottsförebyggande arbete i Sverige är. Frågor som styrts arbetet med uppsatsen har varit, vad är brottsförebyggande arbete? Hur bedrivs ett bra brottsförebyggande arbete, dvs. vad är effektivt? Vilket arbete är det som dominerar i Sverige i dag och varför? Vilket arbete är det som förordas av forskarkåren? och slutligen Hur ser framtiden ut för det brottsförebyggande arbetet i Sverige? I analysen diskuteras de olika formerna av brottsförebyggande arbete samt deras för och nackdelar. Genom att anlägga ett socialpolitiskt perspektiv på problemområdet i kombination med teoribildningen inom ämnet avser analysen att belysa olika aspekter av brottsförebyggande arbete. Ett försök till svar på hur brottsförebyggande arbete bör bedrivas presenteras även.

1.2 Syfte

Syftet är att få kunskap om brottsförebyggande arbete och i vilka former det kan bedrivas. Genom denna kunskap och utifrån teoretiska modeller samt med hjälp av ett socialpolitiskt perspektiv utröna hur brottsförebyggande arbete bör bedrivas i Sverige för att det skall ge påvisbara resultat.

1.3 Frågeställningar

För att uppnå uppsatsens syfte är följande frågeställningar centrala för framställningen.

På vilken teoretisk grund vilar det brottsförebyggande arbetet?

Vilka former av brottsförebyggande arbete finns det?

Vilken typ av brottsförebyggande arbete har bedrivits och bedrivs idag?

Vilken forskning finns inom brottsförebyggande arbete?

Vilka former av brottsförebyggande arbete förespråkas av forskarkåren?

1.4 Metod och urval

Uppsatsen är resultatet av en litteraturstudie. Genom att studera relevant litteratur för ämnesområdet har material inhämtats för att möjliggöra en analys och slutdiskussion kring frågeställningarna som ställs upp i uppsatsen. För att avgränsa litteraturen har endast material producerat under åren 1980-2002 varit aktuell. Genom fjärrlån samt Internet har material insamlats som inte varit tillgänglig. Litteraturen består av dels forsknings rapporter, litteratur

författad av forskare inom området, artiklar sammanfattade i antologier samt statens offentliga utredningar. Litterära referenser anges löpande i fotnoter. På grund utav privata omständigheter har dock intervjuer ej kunnat genomföras som tänkt.

Fördelarna med att genomföra en litteraturstudie är att omfattande material har kunnat bearbetas under relativt kort tid. Valet av litteraturstudie som arbetsform har även medfört att arbetet har kunnat bedrivas oavsett tid och rum. Detta eftersom uppsatsförfattaren ej varit beroende av utomstående faktorer för materialinsamling. En annan fördel är att det är lätt för läsaren att genom att använda sig av fotnoter samt källförteckning fördjupa sig i ämnet. Nackdelen är dock att uppsatsen saknar den dynamik som intervjuer och direkta iakttagelser ger.

1.5 Resultatens tillförlitlighet

Eftersom litteraturen inom ämnesområdet i huvudsak är författad av forskare bedöms validiteten hos det insamlade materialet som hög. Eftersom uppsatsen avser att studera svenska förhållanden inom brottsförebyggande arbete har litteratur och forskningsresultat huvudsakligen valts som berör svenska metoder och forskning. Denna litteratur är författad av svenska forskare som givetvis utgår från en viss teoretisk referensram. Det är möjligt att forskningsresultat och litteratur av utländska forskare kring svenska förhållanden haft en annan inriktning. Att resultatens tillförlitlighet skulle påverkas i en negativ riktning med anledning av att de är fastställda av svenska forskare ser jag som osannolikt.

1.6 Avgränsningar

I detta arbete har vissa avgränsningar vidtagits för att göra ämnesområdet hanterbart. Uppsatsen studerar endast brottsförebyggande arbete utifrån ett allmän perspektiv. Enskilda metoder och program har inte studerats ingående. Inom teoribildningen kring brottsförebyggande arbete har enbart de teorier som är mest centrala presenterats i kombination med en teori innehållande typologier av Inger Sahlin. Det finns många typologier för att kategorisera brottsförebyggande arbete, men relevansen för uppsatsens analys har medfört att endast ett fåtal teorier presenteras.

Vad avser avsnittet med synpunkter och kommentarer kring brottsförebyggande arbete har endast synpunkter från personer som är väl insatta i brottsförebyggande arbete tagits med.

Endast ett fåtal exempel från utländska förhållanden och yttranden av utländska forskare är inkluderade i uppsatsen, anledningen är dels avgränsning av litteratur, men även att ämnet är stort och det finns enormt mycket information om utländska förhållanden. Denna information är visserligen intressant men är för bred för att kunna presenteras och diskuteras i den här uppsatsen.

1.7 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med en beskrivning av det brottsförebyggande arbetets historia.

Därefter ges en kort presentation av Brottsförebyggande Rådets (BRÅ) verksamhet.

Presentationen av BRÅ följs av ett teori avsnitt. Därefter följer en sammanfattning av delar av de forskningsresultat som finns inom brottspreventivt arbete. Diverse åsikter från personer med erfarenhet av ämnesområdet presenteras därefter. Slutligen följer en analys samt slutdiskussion. Till arbetet bifogas även en bilaga över New York modellen, Broken Windows med en sammanfattning av den kritik som Inger Sahlin framför mot modellen. Denna bilaga är inkluderad då den ger en extra dimension och även kan användas för att väcka vidare diskussioner kring hur brottsförebyggande arbete skall bedrivas.

2. Det brottsförebyggande arbetets historia

För att ge en översikt och introduktion till det brottsförebyggande arbetet föregås det teoretiska avsnittet av det brottsförebyggande arbetets historiska utveckling.

Kunskap om den historiska utvecklingen på området är även av vikt för att kunna göra en social politisk analys av området i enlighet med syfte och frågeställningar uppställda i uppsatsen.

2.1 Från antikens greker till Beccaria.

Det brottsförebyggande arbetet har rötter som sträcker sig ända tillbaka till antikens grekiska filosofer. Filosoferna intresserade sig redan då för människan och hennes beteende. Arv och miljö och deras inverkan på individens livsutveckling diskuterades. En dålig social och ekonomisk miljö identifierades som avgörande för om en individ skulle bli brottsbenägen eller inte.

Under upplysningstiden förändrades samhället och därmed synen på människan. Innan hade Gud spelat den avgörande rollen för människorna och deras livssituation. I och med upplysningen och de samhällsförändringar som den medförde, ex. franska revolutionen, insåg man att samhället och därmed individerna går att styra och förändra. Ödestro byttes mot framtidstro. Detta innebar även födelsen för den moderna samhällspolitiken. När demokratiseringen av samhället tog fart fick samhällspolitiken luft under vingarna. Syfte och förutsättningar för det moderna samhället kunde debatteras friare.

Eftersom brottsprevention förutsätter att samhället kan styra över individen genom inflytande och/eller kontroll var det först nu som brottsförebyggande arbete blev aktuellt. En förutsättning för att samhället skall kunna utöva inflytande/kontroll är att individerna underkastar sig samhällets regler och villkor för samlevnad.

Beccarias principer, först presenterade i skriften Om brott och Straff år 1764 av Cesare Beccaria, utgör grunden för det humanistiska rättsväsendet och därmed brottspreventionen. Beccarias principer utgörs av att straff skall vara humant, vara av allmänpreventiv karaktär samt att lagar och förordningar skall finnas i tryckt skrift och komma till allmän kännedom. Sannolikheten att straffas för ett brott skall vara hög och straffet skall stå i rimlig proportion till brottet.

Beccarias principer bröt kraftigt mot rådande samhällssyn. Beccaria ansåg att samhällets rätt till vedergällning var ett förlegat synsätt. Vidare hävdade han att individerna skall vara lika inför lagen. Beccaria betonade att lagstiftningens syfte bör vara att leda människor till största möjliga lycka eller minsta olycka.² Följden för rättssystemet blir att de brottspreventiva funktionerna i straffrättsystemet måste tillmätas större vikt och straffet som sådant minska i vikt. Enligt Beccaria är det optimala att ej behöva utdöma straff, eftersom de brottspreventiva funktionerna avskräcker individerna från att begå brott. Strafflagen borde vidare enligt Beccaria vara utformad så att lagen respekteras av folket och att människorna är fria, trygga och upplysta.

När demokratiserings processen påbörjades i länderna runt om i Europa följde samhällsutvecklingen Beccarias principer. Kroppsstraffet avskaffades och ersattes med fängelse. Synen på brott och straff utvecklades. Straffets syfte blev allt mer att avskräcka från brott i preventivt syfte utöver att sanktionera brottet från samhällets sida.³

2.2 Skapandet av samhällen där brott ej är nödvändigt.

Upplysningstiden ökade, som tidigare nämnts, medvetenheten om att samhället kan formas. Detta ledde till att flera samhällsingenjörer intresserade sig för att skapa ett samhälle där behovet av brott ej finns. I Frankrike diskuterades om brott kunde förebyggas genom att klasskillnader utjämnades. Att bekämpa utbredd fattigdom och klasskillnader angavs som en möjlig lösning på brottsligheten och dess problematik.

I Italien var tankegångarna liknande. Italienaren Enrick Ferri hävdade att brottets orsaker låg i en kombination av antropologiska, fysiska och sociala förhållanden. De sociala förhållandena var möjliga att påverka och förändra, därför borde så ske.

I England utvecklade en av de stora samhällsingenjörerna, William Petty, en metod för hur det goda samhället skulle realiserats och definieras. Först skulle en samhällsdiagnos ställas, därefter skulle lämpliga åtgärder förskrivas. Allt i linje med synsättet att individerna måste underkasta sig/ anpassa sig för att samhället skall nå sitt behov. Jonathan Swift kritiserade

---

² Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.53

³ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.49-54

dock William Petty skarpt genom sin skrift, -Ett anspråkslöst förslag- där han ifrågasatte att enbart betrakta individerna som spelpjäser vars enda syfte var att tjäna största möjliga samhällsnytta.⁴

2.3 Den medicinska forskningen och brottslingen.

Inom medicinen har vetenskapsmännen intresserat sig för brottslingarna och hur de skulle kunna botas. Platon föreslog redan 374 f Kr. att människornas reproduktion borde organiseras. I Sverige gav läkaren Harén 1891 ut skriften "Fattigdomseländet och dess botande". Harén hävdade att bästa sättet att bekämpa fattigdomen och därmed de som var i behov av att begå brott, var genom att mota i början. Det vill säga se till att de fattiga ej avlade barn. Föreställningen om att vissa individer föds till brottslingar och att dessa inte kan behandlas för att förebygga en negativ utveckling användes som argument för bland annat tvångsterilisering i Sverige och interneringen i Hitlers koncentrationsläger.⁵

Forskningen inom området är aktuell än i dag. Det finns forskning som tyder på att vissa biologiska markörer har betydelse för individens agerande, och deras benägenhet för att begå brott.⁶ En av de ledande forskarna på området är Sarnoff Mednick. Mednick och hans team påstår sig ha belägg för att det hos vissa individer finns ett nedärvt "Autonomic Nervous System" (ANS). (I Sverige benämns ANS som disinhibitorisk psykopatologi- en psykosocial störning.⁷) Människor med ANS är i mindre utsträckning än andra mottagliga för stimuli från omgivningen. Detta får konsekvensen att de inte utvecklar de naturliga spärrar som hindrar oss från att begå vissa handlingar. De blir därmed mer benägna att anta ett antisocialt beteende och även begå brottsliga handlingar.⁸

Sveriges antagande av FN:s konvention om mänskliga rättigheter samt den svenska lagstiftningen tillgodoser rättssäkerheten och de etiska och moraliska aspekter som finns att beakta då forskning inom detta område bedrivs.

---

⁴ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.54-79

⁵ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.54-79

⁶ SOU 1992:80 S.370-371.

⁷ SOU 1992:80 S. 354

⁸ Hughes, Gordon (1998) *Understanding crime prevention* Buckingham UK: Open University Press s. 49-50

2.4 Efterkrigstiden och det moderna brottsförebyggande arbetet.

Under 1900-talet utvecklades den svenska välfärdspolitiken. Skapandet av en ny bostadspolitik, ett socialförsäkringssystem och andra åtgärder syftade till att höja levnadsstandarden för befolkningen. Genom att skapa ett homogent moraliskt och ekonomiskt starkt samhälle där individens behov står under det kollektivistiska behovet av samhällsnytta och aggregerad ökad bruttonationalinkomst, skulle alla medborgare få rätt att leva på lika villkor. Vinsten för samhället bestod bland annat i en minskning av de sociala problemen och brottsligheten.

Då Sverige efter andra världskriget utvecklats till en traditionell välfärdsstat med socialdemokratisk tonvikt var det naturligt att även det brottsförebyggande arbetet skulle integreras i samhällsansvaret. Den svenska kriminalitetspolitiken växte fram som ett svar på samhällets vedergällningstanke. Man ville behandla inte straffa. Folkhemmets pionjärer var förgrundsfigurer. Nämnas kan bland andra, Gustav Jonsson som bland annat var chef för barnbyn Skå. Genom humanisering och professionalisering ville man hantera de unga lagöverträdarna på ett sådant sätt att de ej skulle vara benägna att återfalla i brott. Ett allmänt antagande om att högre välstånd för befolkningen skulle bota brottsligheten, låg till grund för arbetet. Efter andra världskriget har dock brottsutvecklingen varit galopperande.⁹

Under 1970-talet utökades den generella socialpolitiken, socialförsäkringarna byggdes ut.

De ekonomiska klyftorna i samhället minskade även under denna period.

I Sverige skedde en förändring i det brottsförebyggande arbetet under 1970-talet då socialtjänsten fick i uppgift att arbeta strukturellt förebyggande. Tidigare hade socialtjänstens huvudsakliga arbetssätt varit individinriktat.

Under 1980-talet utökades det brottspreventiva arbetet. Utbyggnad av skolan, barnomsorgen, ANT (Alkohol, narkotika, tobak) undervisning samt andra projekt och informationskampanjer riktade mot unga var vanligt förekommande. Under 1980-talet skedde en förskjutning av det brottspreventiva arbetet i dess åldersmässiga inriktning, från att i huvudsak ha gällt generella insatser riktade till alla barn, blev det en förskjutning mot arbete med inriktning mot ungdomar över tretton år. Graden av kontroll ökade, samtidigt som insatserna var av punkt karaktär, exempelvis drogfria diskotek och föräldravandringar. Under slutet av 1980-talet var preventionen inriktad på kontroll i stor utsträckning, ex, kontroll av platser där ungdomar

kunde tänkas uppehålla sig. Aktiviteter för att locka ungdomar från kriminell aktivitet utblev samtidigt som polisen ofta fick en central roll som organisatör och initiativtagare till förebyggande projekt.

1990-talet har dominerats av insatser riktade mot senare problemfaser såsom ungdomar i riskzonen eller ungdomar som identifierats som problemungdomar. Samarbete mellan myndigheter och allmänhet är numera ett krav för projektbidrag och lokala företag ingår ofta i projektgrupperna.

Förebyggande åtgärder innehåller ofta moment av övervakning, föräldravandringar, polispatrulleringar. Det brottsförebyggande arbete som bedrivs i avsikt att fostra och påverka ungdomar genom normbildning sker ofta genom undervisning i skolorna. Lag och rätt inkorporeras i den ordinarie undervisningen för att ge eleverna kunskaper om samhället och de regler och normer som styr samhället. Fler tekniska medel för övervakning har introducerats. De tekniska medlen avser att reducera de kriminogena situationerna, ex genom övervakning av butiker eller parkeringsplatser.

3 Brottsförebyggande rådet, utveckling och dagsläge

Följande avsnitt redogör kortfattat för Brottsförebyggande rådet (BRÅ), dess tillkomst, verksamhetsidé och hur myndigheten ändrat karaktär genom åren. Fortsättningsvis så används förkortningen BRÅ för Brottsförebyggande Rådet.

BRÅ Inrättades som myndighet i Sverige 1974. Inrättandet av myndigheten föregicks av ett ökat intresse hos de politiska partierna för brottsförebyggande arbete. Partierna var eniga om att brottsförebyggande arbete behövde organiseras samt att riktlinjer behövdes för hur brottsförebyggande arbete skulle bedrivas i Sverige. Denna utveckling följde den internationella trenden inom brottsförebyggande arbete. Flera länder inrättade under denna tid myndigheter som skulle arbeta med brottsförebyggande arbete.

1973 lämnades betänkandet ”det brottsförebyggande rådet” (DS Ju 1973:6). I betänkandet föreslogs att rådet skulle verka som myndighetssamordnade organ under regeringen. Genom samordning av samhällets och enskildas brottsförebyggande insatser mot brott samt genom

---

⁹ Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s.25-26

utredningar och initiativ skulle rådet bidra i det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet. Betänkandet resulterade i proposition 1974:1. Bilaga 4. I propositionen föreslogs att rådet förutom en utredningsenhet även skulle ha en utvecklingsenhet.¹⁰

BRÅ startades och utvecklade med tiden en intern forskningsavdelning. Denna forskningsavdelning växte fram då flertalet forskare som var knutna till BRÅ även var knutna till kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet. Brås dubbla funktioner, dels som samordnings och informationsorgan och dels som institut för forskning inom området har varit föremål för fortlöpande diskussioner genom åren. Flera BRÅ-utredningar¹¹ har genomförts samt även omorganisationer och inriktnings-ändringar.¹²

BRÅ är som myndighet unik i sitt slag då det har bedrivits forskning inom rådet samtidigt som rådet ger rekommendationer och verkar som informations och kunskapscentrum för det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Myndigheten har dock i motsats till många andra myndigheter ingen verkställande makt och kan inte utöva inflytande över kommuner och landsting över hur det brottspreventiva arbetet skall bedrivas på lokal nivå

BRÅ har genom åren haft fyra huvudroller där tonvikten dem emellan varierat över tiden.

- a) samverkansrollen
- b) utrednings och utvärderingsrollen
- c) forskningsrollen
- d) informationsrollen.¹³

BRÅ:s uppgifter regleras i regeringsbeslut Ju2002/8897/KRIM där det framgår att BRÅ även fortsättningsvis skall arbeta med politikområde: rättsväsende med verksamhetsområde brottsförebyggande arbete. Inom detta verksamhetsområde finns det tre verksamhetsgrenar som BRÅ skall arbeta med. Dessa tre är: kunskapsutveckling inom det kriminalpolitiska området och utvärdering av kriminalpolitiska reformer, lokalt brottsförebyggande arbete, samt kriminalstatistik och analys av brottsutvecklingen.

Verksamhetsgrenarna innebär att Brottsförebyggande rådet skall agera som kunskapscentrum för forsknings- och utvecklingsverksamhet inom rättsväsendet. Vidare skall man bidra till

---

¹⁰ SOU 1992:80S.43-45

¹¹ BRÅ 80, samt BRÅ 88 Utredningar av Brås verksamhet.

¹² SOU 1992:80 s. 44-45

¹³ SOU 1992:80S.46

kunskaps- och metodutveckling inom verksamhetsområdet. Genom aktivt stödjande av de lokala brottsförebyggande råden skall BRÅ verka för att kvalité och verksamheter utvecklas lokalt ute i landet. Kriminalstatistik och brottsutveckling skall offentliggöras kontinuerligt. Brottsförebyggande rådet skall bistårättsväsendets myndigheter med kunskap om brottsutvecklingen och dess orsaker. Vidare skall brottsförebyggande rådet fungera som stabsorgan för regeringen i kriminalpolitiska frågor, företräda Sverige i internationella sammanhang och verka för ett effektivt kunskaps- och erfarenhetsutbyte på det kriminalpolitiska området. BRÅ skall genom att sprida information om verksamheten verka för att den används av rättsväsendet och andra brottsförebyggande aktörer.¹⁴

Ann-Marie Begler intervjuades i tidskriften APROPÅ nr 4/2002 angående Brottsförebyggande rådets utveckling och framtid. Ann-Marie Begler var generaldirektör för Brottsförebyggande rådet under fem år (1997-2002). Hon anser att brottsförebyggande rådet under de senaste fem åren vuxit och att det lokala brottsförebyggande arbetet har utvecklats. Hon poängterar även att det idag finns en fungerande kriminalstatistik. Idag bedrivs inte längre någon kriminalpolitisk grundforskning inom verksamheten. Ann-Marie Begler poängterar att denna behövs men att hon anser att den skall bedrivas utanför BRÅs verksamhet. Att BRÅ är en stabsmyndighet som agerar på regeringens uppdrag tycker hon inte är problematiskt eftersom uppdrag utförs och utreds utan att politiska hänsyn tas.¹⁵

I sitt arbete med att stödja det lokala brottsförebyggande arbetet har BRÅ tagit fram en serie handböcker för hur detta arbete kan utvecklas, bedrivas, utvärderas och rapporteras. Med hjälp av bland annat dessa handböcker skall det ges förutsättningar för att det lokala brottsförebyggande arbetet utvecklas i Sverige.

4 Det brottsförebyggande arbetets teorier

Brottsförebyggande arbete och dess teorier är utvecklade ur rättsvetenskapen och samhällsvetenskapen. Utmärkande för synen på problemområdet är att typologier används för att kategorisera och konkretisera det brottsförebyggande arbetet. I denna uppsats presenteras de vanligaste teorierna som härstammar från samhällsvetenskapen och dess förklaringsmodeller. Inger Sahlin har även utvecklat typologier för att beskriva och särskilja

---

¹⁴ Ju/2002/8897/KRIM

¹⁵ APROPÅ 4/2002 s.26-27

brottspreventiva åtgärder.¹⁶ Dessa typologier presenteras eftersom de används i uppsatsens analys för att ge en klar och tydlig struktur.

4.1 Selektiva och generella insatser för att förebygga brott.

Brottsförebyggande arbete kan indelas i selektiva och generella åtgärder. Generella åtgärder benämns inte alltid som brottsförebyggande eftersom de även fyller en rad andra syften. Ett exempel är den generella rätten till barnomsorg. Barnomsorgen ger föräldrarna möjlighet till förvärvsarbete, familjerna behöver inte förlita sig på ett socialt nätverk för att ordna för barnens omsorg under arbetstid. Barnen får genom barnomsorgen möjlighet till social träning i en pedagogisk miljö och blir på så vis förberedda för fortsatt skolgång och allmän integration i samhället. Inbyggt i detta arbete finns brottspreventiva sidoeffekter då samhället genom barnomsorgen kan forma trygga, stabila individer som även lär sig de gemensamma normer och värderingar som ligger till grund för hur ett demokratiskt samhälle fungerar. Genom de kunskaper och erfarenheter som barnen förvärvar minskar benägenheten för brott då barnen lär sig att lösa svåra situationer utan att ta till våld eller kriminella handlingar.

Det selektiva brottsförebyggande arbetet kan bedrivas på tre olika nivåer:

Gruppenivå: En viss grupp individer identifieras som problematiska och åtgärder och program sätts in riktade specifikt mot denna grupp. Exempel på selektiva insatser på gruppnivå är insatser riktade mot specifika ungdomsgång eller fritidsaktiviteter arrangerade för en grupp ungdomar i ett särskilt bostadsområde.

Familjenivå: Insatser riktade mot särskilda familjer i behov av stöd och vägledning. Dessa kan ha identifierats ex. genom kontakt med barnavårdscentralen, skola, socialtjänst eller någon annan myndighet. Riktade insatser för dessa familjer kan vara föräldrarutbildning, psykolog eller kuratorskontakt för att stötta familjer där det finns en individ som begått brott, och se till att denne inte fortsätter sin kriminella karriär, eller för att förhindra att barnen blir brottsbenägna.

Individnivå: Stöd till en enskild individ som begått brottsliga gärningar eller som definierats som i riskzonen för att begå brott i framtiden.¹⁷

---

¹⁶ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag

¹⁷ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.32-33

4.2 Brottsförebyggande arbete

Brottsprevention har av Paul Ekblom definierats som ”interventioner i brottets orsaksmekanismer. Mekanismerna kan vara såväl närliggande som avlägsna i förhållande till individen.”¹⁸

4.2.1 Fem lösningar på brottsrelaterade problem.

Om syftet är att minska förekomsten av brottsrelaterade problem hos en grupp individer i samhället finns fem typer av lösningar.

Exklusion: Problemet är inte av sådan art att det faller under det egna ansvarsområdet. Därmed inkluderas det inte i det arbete den brottsförebyggande verksamheten bedriver.

Reducera nyrekrytering: Genom att minska möjligheterna till nyrekrytering av kriminella blir gruppen som behöver åtgärdas successivt mindre.

Förbättra individerna: Eftersom individerna genom sin ändrade livssituation ej längre är ett problem minskar problemområdet och därmed behovet av preventiva insatser.

Inkapacitation: Oskadliggörande av problematiska individer. Detta sker vanligen genom någon begränsning av handlingsutrymme och rörelsefär. Fängelse och elektronisk fotboja är exempel på inkapacitation.

Övervakning: Genom övervakning av individer eller områden som är identifierade som problematiska kan negativt beteende motverkas, hejdas och individen kan även ställas till svars för sina handlingar. Genom att individen ställs till svars för sitt handlande kan denne även bli föremål för inkapacitation eller andra åtgärder.

Omdefiniering av problem: Omdefinition av problemområde används ofta för att motivera brottsförebyggande arbete. Genom att kriminalisera handlingar ökar till exempel kategorin samhällsmedlemmar som begått en lagöverträdelse och behovet av brottsförebyggande arbete kan därmed påvisas som större. Genom att vidga synen på brottsförebyggande arbete till att även omfatta närmiljö och socialt nätverk kring en problematisk individ ökar även omfattningen av problemet och det brottsförebyggande arbetet kan motiveras utifrån fler

synvinklar. Problemet är med andra ord lika som innan men genom omdefiniering kan argumenten för att implementera en insats öka. Omvänt kan problemområdet avproblematiseras, och behovet av brottsförebyggande arbete kan förklaras som minskat.¹⁹

4.3 Indelningsgrunder för brottsförebyggande arbete.

För att kunna kategorisera och därmed möjliggöra forskning och analys av brottsförebyggande arbete är det viktigt med indelningsgrunder för arbetet. Traditionellt brukar brottsförebyggande arbete indelas i fyra kategorier.

- Den epidemiologiska indelningen.
- Indelning efter ålder.
- Indelning i socialt och situationellt förebyggande arbete.
- Indelning efter huvudmannaskap. Till exempel sociala myndigheter, rättsväsende eller en kombination av de två²⁰

Dessa fyra kategorier presenteras i var sitt eget avsnitt. Utöver denna indelning kan man även gruppera brottsförebyggande arbete efter selektiva och generella insatser.

4.3.1 Den epidemiologiska modellen.

Brottsförebyggande arbete brukar indelas i tre kategorier med hjälp av den epidemiologiska modellen. Dessa tre är primärprevention, sekundärprevention och tertiär prevention. Avsikten med denna indelning är att systematisera brottsförebyggande insatser ur ett tidsperspektiv. Tidsaspekten avser här förhållandet mellan individens brottsutveckling och när de preventiva insatserna sätts in.

- Primär prevention är sådana insatser som sätts in innan problem/ brottslighet har utvecklats.

Den är med andra ord av generell karaktär och syftar till att motverka att problem uppstår. Detta sker innan individer eller situationer har identifierats som problematiska. Exempel på primär prevention är allmänt arbete på BVC och förskolor.

- Sekundär prevention kännetecknas av arbete riktat mot individer, grupper eller områden som definierats som i riskzonen för att utveckla eller orsaka problem.

---

¹⁸ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s. 35

¹⁹ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s. 64-65

²⁰ Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s.15-18

- Tertiär prevention är åtgärder som riktar sig mot redan identifierade brottslingar/ individer med problem. Dessa åtgärder syftar till att förhindra eller minska risken för återfall i brott.

21

4.3.2 Ålder och brottsförebyggande arbete

Vid brottsförebyggande arbete är ålder en av de faktorer som inkluderas för att systematiskt dela in olika åtgärder. Att med tidig primär prevention påverka många unga individer är en form av preventivt arbete. Tidigare har nämnts att generellt brottsförebyggande arbete kan bedrivas inom ramarna för barnomsorgen.²² Åldersgruppen som omfattas av detta arbete är då från ett till sex år. När insatser sätts in på individnivå brukar man dock alltid tala om att de är av sekundär karaktär oavsett individens ålder. Anledningen till detta är att individen oavsett ålder identifierats som i riskzonen för att hamna i brottsrelaterade problem. För tertiär prevention handlar det alltid om individer som uppnått en såpass hög ålder att de kan begå kriminella handlingar, åtgärder behövs därmed för att förhindra kriminalitet eller återfall i kriminalitet. När i individens brottsliga bana den tertiära preventionen träder in, är här även av betydelse.²³

4.3.3 Socialt och Situationellt arbete

Socialt brottsförebyggande arbete bedrivs i syfte att förändra individen och arbetar med att ändra de sociala förutsättningarna. Det underliggande syftet för socialt brottsförebyggande arbete är att åstadkomma en värdeförändring hos individen. Situationellt arbete är inriktat på att ändra miljön där individerna vistas och på så vis ta bort förutsättningarna för att kunna begå brottsliga gärningar.

4.3.4 Indelning efter huvudmannaskap

Brottsförebyggande arbete kan indelas efter vem som är ansvarig för respektive verksamhet.

---

²¹ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.36 samt Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s.15-18

²² Se sid. 11-12.

²³ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.41-42 samt Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s.15-18

Socialtjänst, polis, skola har till exempel olika ansvarsområden och bedriver arbete som direkt eller indirekt är av brottspreventiv karaktär. Vem som är huvudman för det brottsförebyggande arbetet påverkar arbetets inriktning, förutsättningar och dess legitimitet.

4.4 Typologier för kategorisering av brottsförebyggande åtgärder.

Sahlin presenterar i *Brottsprevention* som begrepp och samhällsfenomen, typologier som hon utvecklat för att beskriva och särskilja olika typer av brottspreventiva verksamheter.

Typologierna baseras på de olika element som tidigare redovisats i den här uppsatsen.

Typologierna gör det möjligt att särskilja mellan verksamheter som är riktade direkt mot individen och de verksamheter som arbetar för att förändra samhällsstrukturer som i sin tur skall leda till förändring på individnivå. Tidsperspektivet belyses även i typologierna, hur nära i tiden förväntas insatsen, det brottsförebyggande arbetet att ge effekt. De fyra preventionsmodeller som Sahlin presenterar är strukturförändring, socialisationsmodellen, effektivisering av institutioner, samt kontrollmodellen.²⁴

4.4.1 Strukturförändring

Strukturförändrande insatser ändrar villkoren för samhällsmedlemmarna. Förändringar inom kommunal barnomsorg, ökat lokalt inflytande i bostadsområdena och förbättrad social service är exempel på strukturförändrande insatser. Även rättighetslagstiftning som medför ändringar i samhällsmedlemmarnas möjligheter att ställa krav på samhället är strukturförändrande.

4.4.2 Socialisationsmodellen

Åtgärder som väntas främja individers positiva utveckling och integrering i samhället kan sorteras under socialisationsmodellen. Exempel är åtgärder som stärker individers autonomi, samt åtgärder som är norm- och attitydpåverkande. Av socialisationskaraktär är verksamhet inom skola och barnomsorg samt förebyggande projekt, vars syfte är att öka ungdomars delaktighet i samhället. Även kampanjer som främjar ett visst beteende (ex anti-drog kampanjer) kan klassas som åtgärder av socialisationskaraktär.

Stöd och bistånd som är efterfrågat av individen samt insatser från socialtjänst eller kriminalvård kan även de sorteras under socialisationsmodellen.

---

²⁴ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag kapitel 4.

Åtgärder enligt socialisationsmodellen bör enligt Sahlin ha som lägsta mål att få individen att uppnå en grad av insikt där att göra det moraliskt rätta motsvaras av samhällets förväntningar och krav. Insikten skall även få individen att fullfölja sin plikt i gruppen eller följa lagar och normer. Det vill säga att göra något för att andra förväntar sig att man handlar rätt, inte enbart av egoistiska skäl och för egen vinnings skull. Detta motsvarar handling och tanke på en konventionell nivå. Om individen kan förmås att handla rätt för att följa etiska principer, ex utilitarism (största möjliga lycka åt största möjliga antal) eller vissa moraliska grundregler oavsett konsekvensen har åtgärden uppnått ett högre mål, en postkonventionell nivå av tänkande har utvecklats hos individen. De två begreppen konventionell nivå samt postkonventionell nivå har utvecklats av Kohlberg och ingår i hans stadieteori.²⁵

4.4.3 Effektivisering av institutioner

Att ändra strukturen i organisationen för att nå en högre grad av effektivisering kan ingå i brottsförebyggande arbete. Förändringar inom socialtjänst, polis, skola för att möjliggöra samarbete, journalföring och bearbetning av material kan motiveras som brottsförebyggande.

Att byta till ett problemorienterat arbetssätt kan vara en sådan förändring.

New York modellen, Fixing Broken windows är ett exempel på denna typ av brottsförebyggande arbete. Genom att polisen aktivt bearbetat myndigheter har de kunnat genomföra ett program som ger polisen större befogenheter att ingripa tidigt vid brott. Den enskilde polismannens beslutsbefogenheter har stärkts.

Lokala brottsförebyggande råd ute i kommunerna i syfte att skapa kontroll över ett visst område är också ett exempel på strukturförändrande verksamhet. Företag, privatpersoner och kommunens verksamheter organiserar sig tillsammans och förebygger brott.²⁶

4.4.4 Kontrollmodellen

Kontrollmodellens syfte är att reglera beteende hos befolkning, grupp eller enskild individ för att bibehålla social ordning. Allmän och individualprevention inom det juridiska fältet är exempel på verksamhet som inordnas under kontrollmodellen. Allmän socialisation av medborgare är annan kontrollverksamhet. Genom att vi alla stöps i samma form så inrättar vi oss efter samma normer, sociala ordning. Ingripanden och tvångsomhändertaganden av personer som utgör hot mot sig själva eller samhället är exempel på kontrollmekanismer.

---

²⁵ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.94-95

²⁶ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s. 98

Informell kontroll, föräldravandringar, väktare och annan ordningsverksamhet inordnas också under kontrollmodellen.

Kontrollverksamhet kan indelas i två kategorier, situationell prevention och social prevention. Med situationell prevention avses verksamhet som försvårar brott, samt ökar upptäcktsrisken för brott. Bostadsområden som är väl upplysta utan skymmande häckar och buskage, med patrullerande väktare eller grannsamverkan, där främmande personer inte kan röra sig fritt, är en typ av situationell preventiv åtgärd. Det skall inte vara möjligt att begå brott. Den sociala kontrollen över samhällsmedlemmarna blir därmed stark. Kontrollverksamhet som syftar till att minska gärningsmannens motivation till brott på längre sikt är av social preventiv karaktär. Social prevention skiljer sig från situationell prevention då den första har som underliggande syfte att åstadkomma en värdeförändring hos individen.

New York-modellen Broken Windows kan klassificeras som brottsförebyggande arbete av kontrollkaraktär då dess implementering innebär att kontrollen i samhället ökar. Polisen är snabb att ingripa vid minsta lagöverträdelse och kostnaderna för individen att begå brott ökar. Eftersom samhällskontrollen är stark är risken för upptäckt och därmed straff stor. Individen förväntas därför välja att avstå från brott eftersom han genom logiskt tänkande förväntas inse att kostnaderna överstiger vinsterna av att begå brott.

Sammanfattningsvis kan nämnas att även om de olika typologierna använder sig av olika kriterier för att dela in och kategorisera brottsförebyggande arbete, kan de användas tillsammans. Indelningsgrunderna underlättar även för den som enbart vill studera en viss typ av brottsförebyggande arbete. Typologierna och den teoretiska referensramen är en viktig del i brottsförebyggande arbete då de möjliggör teoretiska diskussioner och analys av ämnesområdet.

5. Forskning inom brottsförebyggande arbete

Den forskning som bedrivs inom brottsförebyggande arbete är ej så omfattande i Sverige idag. Det finns därför få stora undersökningar som söker förklaringar till brottets orsaksmekanismer. Att finna svar på vilka faktorer som är avgörande för om en individ blir kriminell eller ej är idag en knepig uppgift. Eftersom brottsförebyggande arbete till stor del vänder sig till den yngre befolkningen i samhället presenteras en del av den forskning som

finns kring ungdomar och kriminalitet. Även forskning kring utvärdering och lönsamhet/effektivitet tas upp då det ger en bild av hur man genom att studera brottförebyggande arbete ur ex lönsamhetsperspektiv kan motivera insatser och åtgärder.

5.1 Stockholmsprojektets skolundersökning

Stockholmsprojektets skolundersökning genomfördes under 1991. 792 elever i årskurs 9 intervjuades om deras uppfattning om skolan, studieintresse, fritidsvanor och umgänge med kamrater, utsatthet och inblandning i brottslighet samt alkohol- och andra drogvänor.

Stockholmsprojektet och skolundersökningen ingår i tio års forskning kring Stockholms brottslighet under 1980-talet som bedrivits vid Brottsförebyggande rådets (BRÅ) forskningsenhet samt kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Syftet med undersökningen var att försöka förklara ungdomars brottsliga beteende. Att se hur sociologiska faktorer i familjen påverkar ungdomars brottslighet. Att utröna om socioekonomisk status är av betydelse för om ungdomar begår brottsliga handlingar. Genom undersökningen söktes även svar på hur faktorer som familjestorlek, familjesammansättning samt invandrabakgrund inverkar på ungdomars brottslighet.

5.1.1 Socialpsykologiska faktorer av betydelse för ungdomars brottsbenägenhet.

Undersökningen konstaterar att flera socialpsykologiska aspekter påverkar ungdomars brottsbenägenhet. Familjerelationer spelar en stor roll för ungdomens utveckling. En förutsättning för lyckad socialisation i familjen är att föräldrarna har en god känslomässig relation till barnet. Ju starkare band barnet har till föräldrarna desto lägre är risken att barnet begår kriminella handlingar.

Föräldrarnas kontroll, insyn och kunskap om vad barnet gör, vem det tillbringar sin fritid med och var är av stor vikt. Att föräldrarna sätter klara och tydliga gränser/ regler för vilket umgänge som gäller och under vilka tider på dygnet är viktigt för brottsbenägenheten. Att föräldrarna genom uppfostran motverkar antisocialt beteende samt klart anger för barnet vilka beteenden som inte är accepterade är viktigt. Att föräldrarna är konsekventa i sina reaktioner när de oönskade beteendena uppträder och att reaktionerna inte är för stränga eller hårda har även betydelse för ungdomens utveckling och eventuella brottsliga bana.²⁷ Förälderns

---

²⁷ Martens, Peter, L (1992) Familj Uppväxt och Brott BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus s.9-13

reaktion på norm/regel eller lagöverträdelse är av betydelse för barnets brottsbenägenhet. Passiv eller icke-reaktion är det som är mest skadligt dvs. leder till ökad brottsbenägenhet. Ungdomar vars föräldrar reagerar med likgiltighet på antisocialt beteende har relativt ofta begått brott. Föräldrar som reagerar med starka känslor (vrede) har i mindre utsträckning begått brott. Detta stämmer överens med forskning som visar på att bristande tillsyn över ungdomen bidrar till ungdomars brottsbenägenhet.²⁸ Möjligheten till samtal med föräldern och ju mindre förtroende ungdomarna har för sina föräldrar påverkar i viss mån deras brottsbenägenhet.

Det viktiga är alltså kvalitén i relationen mellan familjemedlemmarna. Hur ofta ungdomarna är hemma om kvällarna samt hur god deras sociala och känslomässiga kontakt med föräldrarna är, är de faktorer som starkast förklarar ungdomars brottsbenägenhet.²⁹ Eftersom dålig kontakt med föräldrarna är en risk faktor inte bara för brottsbenägenhet utan även för andra problem, behövs tidiga stödinsatser för familjer som kan befaras vara i riskzonen. Dessa familjer kan man tänka sig att fånga upp på barnavårdscentralerna och förskolan.³⁰ ” Insatser för unga familjer med behov av stöd måste således anpassas till lokala förhållanden och utgå från de allmänna villkor som råder i det område där familjen bor.”³¹

5.1.2 Andra faktorer som är av betydelse för ungdomars brottsbenägenhet.

Skolan: Ungdomars anpassning till skolan står i direkt korrelation till deras brottsbenägenhet. Forskning visar på relativt starka samband mellan höga poäng på intelligensstest och låg brottsbenägenhet. Höga ambitioner och goda prestationer har befunnits vara relaterade till låg brottsbenägenhet. Stockholmsprojektet visar även på vikten för ungdomarna att ha någon att diskutera läxproblem och även andra bekymmer med.

Bostadssituationen: Brottsligheten bland ungdomar är större i städer än på landsbygden och tenderar att öka med städernas storlek. Undersökningen bekräftar detta och visar även på samband mellan boendeform, befolkningssammansättning och brottslighet.

Skolundersökningen visar på skillnader i brottsbenägenhet bland ungdomar utifrån deras

---

²⁸ Martens, Peter, L (1992) Familj Uppväxt och Brott BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus s. 73

²⁹ Martens, Peter, L (1992) Familj Uppväxt och Brott BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus s.74

³⁰ Martens, Peter, L (1992) Familj Uppväxt och Brott BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus s.105-106

boende situation. I områden med flerbostadskaraktär är brottsbenägenheten högre än i områden som är av småhustyp. Områden inom allmännyttans bestånd med låg invandratäthet visade på högre andel ungdomar som begått brott än områden med hög invandratäthet. Detta förklaras med att i de invandratäta områdena är bostaden ofta bara tillfällig för familjerna. De flyttar snabbt vidare till andra områden, varpå det kommer ny anlända invandrare till de invandratäta områdena.³² Undersökningen som är genomförd på 80-talet visar dock en annan bild av invandrarnas boende situation än den som råder i dag, då det är svårt att överhuvudtaget få ett hyreskontrakt.

Umgänge på fritiden: Den viktigaste faktorn som förklarar ungdomarnas brottslighet är umgänget med brottsliga kamrater. Detta gäller oavsett bostadsområde. Frekvent vistelse i Stockholms city om kvällarna är förknippat med brottsligt beteende bland ungdomar från alla typer av bostadsområden. Dåliga skolprestationer är en förklaring till brottsbenägenheten bland ungdomar som bor i privatägt boende i områden med lägenheter och villabebyggelse.³³

5.2 Tjugo faktorer som förklarar barns brottsliga beteende.

”Barns brottslighet har studerats av Tonry, Ohlin och Farrington. De ställer upp 20 faktorer som förklarar varför barn börjar med brottsligt beteende, varför några barn upprepar dessa beteenden samt varför aktiviteten i brottslighet tilltar bland en del barn och ungdomar. Man kan enligt dem med rätt stor säkerhet förutsäga att låg ålder vid första brottet samt fortsatt och ytterligare upptrappad eller intensifierad brottslighet är kopplat till att:

1. Barnet är mindre intellektuellt begåvat (Låg IQ)
2. Barnet är impulsivt (har låg impuls kontroll)
3. Barnet har varit utsatt för misshandel och vanskötsel i hemmet.
4. Uppfostran i hemmet är hård/sträng och nyckfull.
5. Föräldrarna är känslökalla och avvisande.
6. Föräldrarna har bristande insyn i barnets förhållanden.
7. Relationen mellan föräldrarna präglas av disharmoni, att de lever på var sitt håll eller är fränskilda.

---

³¹ Martens, Peter, L (1992) Familj Uppväxt och Brott BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus s. 106

³² Martens, Peter, L (1992) Familj Uppväxt och Brott BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus s. 84-86

8. En ensamstående moder är familjeförsörjare.
9. En förälder eller syskon varit dömd i domstol.
10. Åtminstone en av föräldrarna missbrukar alkohol och/eller andra droger.
11. Barnet har invandrarbakgrund.
12. Föräldrarna har låg yrkesstatus.
13. Föräldrarna är lågutbildade.
14. Familjen har låg sammanlagd inkomst.
15. familjen är stor.(många hushållsmedlemmar)
16. Bostadsstandarden är låg.
17. Barnet visar dåliga skolresultat.
18. Barnet går i en skola med hög brottslighet.
19. Barnet umgås med brottsliga kamrater.
20. Barnet bor i ett område med hög brottslighet.

Variabler i den övre delen av listan har en viss betydelse vid förklaring av varför barn börjar med brottsliga handlingar vid relativt tidig ålder. Variabler i listande nedre del förklarar varför barn fortsätter med brottslighet i ungdomsåren och varför de blir mer brottsaktiva.

Hypoteserna sammanfattar den kunskap man i dagsläget har om orsakerna till barns och ungdomars brottslighet. Det gäller att i framtiden få betydligt bättre insyn i hur betydelsefulla de enskilda faktorerna är, samt i vilken utsträckning variablerna samvarierar med varandra.”³⁴

Skolundersökningen och de tjugo faktorerna uppställda ovan, indikerar båda vikten av familjen för individens brottsutveckling.

5.3 Forskning kring generella insatser

Inom forskningen kring brottsförebyggande arbete är det ont om utvärderingar av de brottspreventiv effekterna av generella insatser som omsorg, hälsovård och skola. Det finns dock vissa studier som indikerar vikten av offentlig barnomsorg som en del i brottsförebyggande arbete. ” I länder som saknar allmän förskola och offentlig barntillsyn har

---

³³ Martens, Peter, L (1992) Familj Uppväxt och Brott BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus s.97-99

³⁴ Martens, Peter, L (1992) Familj Uppväxt och Brott BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus s.16-17

förskola för underprivilegierade barn, respektive barn med beteendestörningar, visat sig förebygga brottslighet i ungdomsåren.”³⁵

Flera amerikanska projekt visar på en korrelation mellan tillgång till förskola och i viss mån föräldrarutbildning och barnens framtida kriminalitet. Problemet med dessa projekt är att man inte kunnat bevisa att tillgången till förskola gjort att barnen utvecklats som individer i helhet, eller att de endast varit bättre förberedda för skolstart, och därmed lyckats bättre med sin utbildning. Vilket lett till att de inte fallit in i kriminalitet.³⁶

Brottsligheten är ojämnt fördelad över åldrarna. Någonstans vid 15-17 års ålder är kulmen för antal brott per individ. Noteras bör dock att debutanterna är runt 13 år och nästan samtliga brott begångna av 13 åringar är debutant brott. De flesta brottsförebyggande insatserna sker riktade mot målgruppen 15-17 år.³⁷

Barnomsorgen genom daghem är en förutsättning för en rad av de preventiva program som handlar om pedagogisk inlärning av social kompetens och problemlösningsförmåga. Program som visat sig förebygga skolmisslyckanden, social missanpassning, och kriminalitet. Men det fordras dåresurser som ger barnen mer än tillsyn. Nedskärningarna i svensk barnomsorg under 1990-talet har lett till färre antal vuxna per barn, större barngrupper och mindre extra resurser för barn med särskilda behov. Enligt en mindre kvalitativ studie har detta medfört en hårdare styrning av barns aktiviteter och mindre utrymme för såväl fri lek som enskild vuxenkontakt.³⁸

Det framgår tydligt att det saknas empiriskt underlag för att dra några säkra slutsatser kring generella insatsers effektivitet med avseende på brottsförebyggande arbete.

5.4 Brottsförebyggande arbete i landets kommuner

Utredarna av SOU 1999:61 undersökte det nuvarande läget i landets kommuner och deras arbete med brottsförebyggande råd. Någon uppföljande undersökning av hur arbetet i kommunerna ser ut idag saknas tyvärr.

---

³⁵ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.121

³⁶ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.122-123

³⁷ Wikström, Per-Olof, H och Ahlberg, Jan och Dolmén, Lars (1994) *Brott, brottsprevention och kriminalpolitik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet s.28

³⁸ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.128.

Ett trettiotal kommuner hade vid tidpunkten utarbetat brottsförebyggande program. Programmen sträcker sig ofta över ett eller ett par år och är övergripande styrdokument för det brottsförebyggande arbetet. Programmen struktureras på olika sätt, ex genom problem, mål, och förslag till åtgärder. Ofta har olika delar av samhället olika uppgifter att fylla. Några som brukar nämnas i verksamheten är kommun, polis, näringsliv, bostadsbolag, och allmänhet. Ofta anges ej tidsplan eller budget, inte heller vilken prioritetsordning arbetet skall ges i förhållande till andra arbetsuppgifter.

De flesta av kommunerna har valt att inrikta verksamheten på både sociala och situationella åtgärder. Huvuddelen av de åtgärder som beskrivs är dock av social karaktär. Många åtgärder sätter familjen i fokus. Föräldrar skall ges föräldrarutbildning och möjlighet till nätverksbyggande. Mödravård, barnomsorg, förskola, skola och socialtjänst och deras potential för brottsförebyggande arbete framhålls som viktigt. Även behovet av tidiga insatser riktade till unga lagöverträdare ges prioritet. Brottsförebyggande arbete riktat mot barn och ungdomar förväntas ofta bli effektiviserat genom samordning av resurser och instanser. Detta eftersom alla verksamheter då antas ha ett gemensamt förhållningssätt.

Situationella åtgärder har börjat ta större utrymme i kommunernas program. Polisen har ofta huvudrollen och skapar samverkan med näringsliv, handel, bostadsföretag och privatpersoner. Grannsamverkan finns med i nästan alla brottsförebyggande program. En del åtgärder som är brottsförebyggande sammanfaller med andra samhällsförebyggande motiv ur folkhälsoperspektiv och socialpreventivt perspektiv, t ex åtgärder för att sänka alkoholkonsumtionen hos unga.

Övriga områden som ingår i de brottsförebyggande programmen i större eller mindre utsträckning är samhällsplanering, kommunal riskhantering, socialtjänsten, medling och familjerådslag.

Kommuninnevånare, boendeföretag etc. skall medverka och ges möjlighet till förslag och samverkan vid samhällsplaneringen. Samhällsplanerarna finns dock inte så ofta med i de lokala brottsförebyggande organisationerna. Man vill i samhällsplaneringen få in att de brottsförebyggande frågorna skall beaktas.

Kommunal riskhantering innebär att minska risken för att skador inträffar och att minimera konsekvenser av ev. skador. Syftet är att skapa trygghet för människor, verksamhet, miljö, egendom och ekonomi.

Stöd till föräldrar betonas i många av programmen och anses vara betydelsefullt ur ett brottsförebyggande perspektiv. Detta stöd kan yttra sig i olika former som t.ex. föräldrarutbildning och diskussionsforum där föräldrar kan utbyta erfarenheter och tankar. Skolan är representerad i två tredjedelar av projekten. Skolan är av central betydelse i det brottsförebyggande arbetet, och är ofta ett särskilt programområde. Drogförebyggande arbete, mobbing, skolk, främlingsfientlighet samt normbildande verksamhet ingår inom ramarna för skolans verksamhet.. Kontakt mellan skola, elever och föräldrar betonas även i projekten.

Socialtjänsten är oftast en av aktörerna i det brottsförebyggande arbetet. En stor del av arbetet rymms inom socialtjänstens ordinarie verksamhet. Stöd till föräldrar, förebyggande arbete mot alkohol- och drogmissbruk och olika insatser för barn och unga tillhör socialtjänstens uppgifter. Genom lagstiftningen har socialtjänsten dessutom ett uttalat ansvar för arbetet med unga lagöverträdare.

Medling mellan offer och gärningsman samt gärningsmannens familj ingår ofta i projektbeskrivningarna. Polis och åklagare samverkar med ideella föreningar. Brottsofferjouren och Svenska Kyrkan är många gånger delaktiga. Ungdomar i åldern 15-17 år är den huvudsakliga målgruppen. I vissa fall även ungdomar under 15 år. Det är vardagsbrotten som oftast medlas, ex. stöld, snatteri, misshandel och skadegörelse. Utöver medling förekommer familjerådslag i en del kommuner. I rådslagen träffas alla som finns i ungdomens nätverk och arbetar sig fram till en lösning i samarbete med offer, socialtjänst, polis etc. I en del kommuner genomförs rådslagen innan åklagaren fattat beslut i åtalsfrågan och rådslaget kan hjälpa vid straffets utdömning. Där polis och socialtjänst sedan tidigare samarbetar är familjerådslag lättare att få till stånd.³⁹

Som det framgår av ovanstående undersökning bedrivs det brottsförebyggande arbete av många olika typer i landets kommuner. Anmärkningsvärt är att tidsplan, budget och prioriteringsordning i förhållande till andra arbetsuppgifter saknas i många av kommunerna.

---

³⁹ SOU 1999:61 Sid. 28-32

5.5 Att mäta kostnadseffektivitet i brottspreventivt arbete

Att bedöma brottspreventivt arbete utifrån dess kostnadseffektivitet är något som aktualiserats på senare år. Genom att kostnadsbedöma projekt vill man visa på vikten av att genomföra projekt. Att motivera projekt inför politiker och andra beslutsfattare anses lättare då man kan redovisa kostnad och vinst för samhället med en eventuell åtgärd.

David P. Farrington och Brandon C. Welsh har kostnadsbedömt sex amerikanska projekt som arbetat utifrån utvecklingsperspektivet. Projekt som använder sig av utvecklingsperspektivet arbetar med individ, utveckling och framtida brottslighet. Individen och dess utveckling antas påverkas av beteende och attityd mönster som individen lärt in under sin uppväxt och personliga utveckling.

Projekten har kostnadsbedömts för att man skall kunna få en uppfattning om de är effektiva som åtgärdsprogram eller ej. Resultatet av deras analys pekar på flera fördelar som vunnits av att projekten genomförts. Dessa fördelar rör sig över ett brett spektra från minskade kostnader för brottsoffer, minskade kostnader för rättsväsendet, minskade kostnader för allmän hälso- och sjukvård samt kostnader för socialbidrag. Fem av projekten gav ett utfall över 1,0. Det vill säga att för varje investerad dollar så var utfallet större. Med andra ord så har projektet varit lönsamt då det genererat mer än det kostat. Det genererade utfallet av en investerad dollar varierade från som lägst \$1.06 till \$7.16. Hänsyn togs till valutaförändringar och inflation.⁴⁰

Författarna konstaterar att preventivt arbete som utgår från utvecklingsperspektivet verkar vara en lovande strategi för att reducera monetära kostnader associerade med ungdom och utveckling i brottsligt beteende. Denna typ av preventiva arbete förbättrar även livs-utveckling/ kvalitet för barn och deras familjer som befinner sig i riskzonen för att hamna i brottslighet.⁴¹

För program rörande situationell prevention gjordes likande beräkningar och även där kunde man påvisa den monetära vinsten av att investera i brottsförebyggande arbete. Av tretton

---

⁴⁰ Farrington, David P, Welsh, Brandon C, ” A review of Research on the Monetary Value of Preventing Crime” s.90-91

⁴¹ ibid. s.95 mitten

projekt som utförts i fyra olika länder var det möjligt att genomföra beräkningar för åtta av dessa. För varje monetär enhet som investerats i projekten så var utfallet mellan 1,31-5,04 enheter. Sju av åtta projekt genomförda efter 1990 visade på vinst, enbart ett projekt av fem genomfört före 1990 visade på vinst.⁴² Av resultaten drögs slutsatsen att situationell prevention kan vara en ekonomiskt effektiv strategi för att reducera brottslighet. Författarna poängterar dock att det är svårt att dra några generella slutsatser kring vad som verkligen fungerar och är kostnadseffektivt.⁴³

Slutligen konstaterar författarna att preventivt arbete som utgår från utvecklingsperspektivet är mer kostsamt i inledningsskedet och den ekonomiska vinsten visar sig på lång sikt. Preventivt arbete som arbetar situationellt visar snabbt på lönsamhet och ger resultat på kort och lång sikt. Författarna poängterar att det även finns positiva sidoeffekter av preventivt arbete som arbetar utifrån utvecklingsperspektivet, som även behöver tas i beaktande.⁴⁴

Steve Aos med flera jämförde kostnadseffektiviteten för en mängd olika projekt som genomförts inom olika områden av brottsprevention. Man konstaterar att det inte är alla typer av åtgärder som är kostnadseffektiva för samhället och betonar att den största lärdomen från studien är att preventivt arbete och intervention fungerar i en del sammanhang med en viss grupp människor. Att välja och lyckas med att implementera rätt åtgärd för rätt klientel är den verkliga utmaningen för beslutsfattare och projektansvariga. Forskar gruppen konstaterar vidare att det existerar lönsamma projekt för alla ålderskategorier. De flesta projekten presenterar blygsamma förbättringar. På lång sikt får dock dessa stor betydelse. Vidare poängteras vikten av att man vid projektens utformning arbetar med att dokumentera och en intäkt- kostnads analys bör ingå som en övergripande strategi för alla brottspreventiva projekt.⁴⁵

Vidare konstaterades att flertalet projekt sparar pengar då de genererar mer än de kostar. De största ekonomiska fördelarna fann man i projekt som arbetar med ungdomsbrottslighet . Även insatser riktade till barn och vuxna uppvisar vinst för skattebetalarna. Det fanns dock projekt som inte var lönsamma, och dessa resurser borde kunna riktas mot mer lönsamma insatser. Forskarna poängterar att projektens effektivitet bör vetenskapligt dokumenteras och

---

⁴² ibid s.103

⁴³ ibid s.104

⁴⁴ ibid s.116

⁴⁵ Aos, Steve, med flera "The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime" s.171-172

att detta borde vara del av en långsiktig strategi då resurser skall fördelas på olika insatser. Detta bland annat för att visa på lönsamhet i program där det finns ett långt tidsperspektiv som måste tas i beaktande.⁴⁶

6. Statistiska fakta kring brottsutveckling

Statistiken över brottsutvecklingen talar sitt tydliga språk. På 1950-talet var antalet rapporterade brott i Sverige ca 200000 årligen. 1991 var antalet rapporterade brott uppe i 1199101. År 2001 var antalet anmälda brott 1 189 393. Jämfört med år 2000 var det en minskning med 2%. Antalet brott per 100 000 invånare var 13 370.⁴⁷

”Internationellt sett tycks den svenska ungdomsbrottsligheten överensstämma med ett västeuropeiskt genomsnitt men är något mindre grov än i USA.”⁴⁸

”Man räknar med att cirka 1% i varje årskull (ca 100 flickor och 900 pojkar) kommer att lagföras minst tre gånger för brott som leder till strängare straff än böter innan de fyllt 22 år.”⁴⁹

7. Synen på hur brottsförebyggande arbete skall bedrivas.

Det finns många olika åsikter om hur brottsförebyggande arbete skall bedrivas. Vid en genomgång av en del av litteraturen på området, framgår att forskare, och politiker inte är samstämmiga i vad som behöver göras inom området. Genom att redovisa en del av de synpunkter som framkommit genom litteraturstudien avses att ge en bild av vad olika forskare och politiker anser vara viktigt för brottsförebyggande arbete.

I Stockholm bedriver Brottsförebyggande centrum ett aktivt och engagerat brottsförebyggande arbete. Verksamheten har utarbetat metodblad för hur man kan förhindra brott och även stärka ungdomar. Mats Hult (1997 finansborgarråd i Stockholm hänvisar till Brottsförebyggande Centrum och dess verksamhet som ett positivt inslag i det brottsförebyggande arbetet. Han poängterar att kommunledningen i Stockholm är övertygad om att brott kan förhindras. Det gäller att i tid och utan dröjsmål vidta konkreta åtgärder. Ungdomars positiva resurser skall mobiliseras. Samtidigt skall tydlighet råda gentemot ungdomarna att repressiva inslag vidtas för att stävja brott från samhällets sida. Ungdomar

---

⁴⁶ *ibid* s.173

⁴⁷ http://www.bra.se/extra/statistics/extra_view

⁴⁸ Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s. 21

som begår brott skall veta att de blir föremål för ingripanden. Både enskilda och grupper skall bli föremål för aktivt intresse. Jerzy Sarneckis kartläggning av brottsliga nätverk bland ungdomar i Stockholm, ligger till grund för att varje stadsdelsnämnd föreslås utarbeta egna brottsförebyggande program i samarbete med närpolisen. Årliga kartläggningar av brottsliga ungdomar bör ske. Konkreta handlingsplaner bör upprättas för att bryta ungdomars destruktiva livsföring. Socialarbetare, fritidsledare, poliser och skolpersonal skall samarbeta. Konkreta arbetsinsatser i kombination med utbildning för de som aktivt arbetar eller vill arbeta brottsförebyggande är av vikt för att det brottsförebyggande arbetet skall bli lyckat.⁵⁰

Kommunens arbete konkretiserat i handlingsplaner och konkreta arbetsinsatser i kombination med utbildning av personal betonas av Mats Hulth. Kjell E Johansson (chef för Stockholms stads brottsförebyggande centrum) och Göran Magnusson (Riksdagsledamot) ger en annan angreppsvinkel på problematiken. De argumenterar för ett starkare engagemang hos medborgarna för att hantera brottsligheten. De hänvisar till att svenska folket oroas av brottsligheten. Statistik från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) visar att våldsbrottsligheten anses som det största samhällsproblemet efter arbetslösheten.

De betonar vikten av att föreningslivet bedriver verksamhet som attraherar barn och ungdomar. Ungdomarna behöver alternativ sysselsättning i stället för att begå brott. Tonåringar söker spänning, dramatik, upplevelser och gemenskap. Något som de menar idrotten kan erbjuda. Idrottsklubbar och föreningar måste utveckla strategier för att attrahera alla typer av ungdomar. Vidare anser de att föräldrarollen behöver stärkas. Föräldrar kan ha nytta av att gemensamt komma fram till regler och normer ex vid klassträffar. Föräldrarna behöver stöd och hjälp, ex samtal och råd. Dialog mellan förälder och barn. Det är viktigt att föra fram att alla behöver en demokratisk uppfostran.⁵¹

Att engagera medborgare, föreningsliv och stödja föräldrar poängteras som betydelsefullt av Kjell E. Johansson samt Göran Magnusson.

---

⁴⁹ Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s. 22

⁵⁰ Hulth, Mats "Folkrörelser och samhällsansvar" Publicerad i *Folkrörelser i brottsförebyggande arbete* Malmö: Sober Förlag, Friberg, Karin Redaktör (1997) s. 23

⁵¹ Johansson, Kjell E och Magnusson, Göran "Strategiska yrkesgrupper och ideella föreningsledare" Publicerad i *Folkrörelser i brottsförebyggande arbete* Malmö: Sober Förlag, Friberg, Karin Redaktör (1997) s.29-35

Arne Granholm författare till *Från napp till Kofot* kritiserar socialtjänstkommittén (SOU 1994:139) som lämnade betänkande inför ny socialtjänstlag 1994. Han menar att socialtjänstkommittén föreslår ett nytt arbetsätt som bryter mot det traditionella sociala arbete som bedrivits i Sverige. Fokus flyttas från allmänpreventivt socialt arbete till särskilda identifierade riskgrupper. Socialtjänstkommitténs förslag närmar sig brottsförebyggande arbete med inriktning mot riskgrupper.

Granholm hävdar att svensk välfärdspolitik har kännetecknats av generella insatser och en lika behandling av alla medborgare. Denna politik skiljer sig från den ”resideella” socialpolitiska synen som koncentrerar offentliga insatser till de direkt behövande. Han menar att om brottsförebyggande arbete skall bedrivas med riskgruppsfokusering och med riktade insatser utvecklas det brottsförebyggande arbetet i en riktning som inte följer den i Sverige traditionella socialpolitiska vägen.⁵²

Granholm för fram vikten av att betrakta brottsförebyggande arbete ur ett ekonomiskt och strukturellt perspektiv. Han hävdar att effektanalyser bör göras för att bedöma om insatser från socialtjänst och andra myndigheter har någon effekt. Genom att jämföra de barn som varit föremål för insatser med en kontroll grupp och sedan jämföra data med kriminalregistret skulle man kunna bilda sig en uppfattning om de brottsförebyggande effekter som insatserna medfört. Sociala problem och brottslighet anges ofta som kopplade till varandra och genom att undersöka detta menar Granholm att faktaunderlag skulle kunna skapas.⁵³

För att det brottsförebyggande arbetet skall erhålla ökad kunskap om faktiska händelseförlopp och förhållanden måste effektutvärderingar i forskningssyfte betonas. För att få belägg för en del av de indicier som forskarna ser idag är effektutvärderingar och dokumentation i större utsträckning av vikt. Som exempel hänvisar Granholm till att ärenden rörande barn och ungdomar blivit fler och mer komplicerade under 1990-talet. ”Det är möjligt att en del av kostnadsminskningen i daghem och skola har motverkats av ökade kostnader för handläggning och behandling av akuta problem hos andra organ. En del av kostnaden kanske kommer tillbaka senare, i form av ökande brottslighet och social problem. Vi saknar ännu underlag för att bedöma detta.”⁵⁴

---

⁵² Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s. 35

⁵³ Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s.47

⁵⁴ Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s.63

Granholms slutsatser och rekommendationer för det fortsatta brottsförebyggande arbetet följer rådande trend inom brottsförebyggande arbete. Att arbeta situationellt brottsförebyggande. Granholm menar att den enklaste vägen är att bedriva ett riskgruppsfokuserat brottsförebyggande arbete, eftersom det är såsvårt att bevisa effekterna av det tidiga sociala allmänna brottspreventiva effekterna.⁵⁵

Granholm anser att riskgruppsfokuserat arbete inte är något hållbart alternativ och han konstaterar även att den generella välfärdspolitiken inte längre kommer att finnas kvar. Som en följd av detta verkar den mest lovande strategin enligt Granholm vara att lägga energi på det situationellt brottsförebyggande arbetet. Lovande resultat utomlands och möjligheterna att genomföra ett situationellt brottsförebyggande arbete i Sverige talar för en satsning i den riktningen. Nackdelarna är de inskränkningar det medför för medborgarna i form av striktare regler, ökad bevakning, och inskränkningar i fri- och rättigheter.⁵⁶

Ronald V. Clarke, forskare inom brottsprevention och med situationell prevention som specialområde förespråkar ökad användning av situationellt brottsförebyggande arbete. Han motiverar sin ståndpunkt på följande vis: "För det första kan brottsligheten minska omedelbart efter det att situationella brottsförebyggande åtgärder vidtagits. De därigenom förebyggda brotten kan snabbt ge stora besparingar, inte bara för tidigare brottsoffer, utan också för den stora allmänheten. Med åtgärder för att minska motivationen att begå brott (social brottsprevention), till exempel subventionerade förskoleprogram, kan det däremot ofta ta årtal att minska brottsligheten, om det över huvud taget går."⁵⁷

I SOU 1999:61 konstaterar utredarna att kommunerna har möjlighet att bidra till ett mer utvecklat lokalt arbete. Man anser att kommunerna bör sträva efter att samordna det brottsförebyggande arbetet med det alkohol- och drogförebyggande arbetet. Kommittén sammanfattar "Den bild kommittén fått av det lokala arbetet visar att det är den politiska ledningen inom kommunen som på det lokala planet har störst möjlighet att påverka kraften och intensiteten i det brottsförebyggande arbetet. En förutsättning för att verksamheten skall utvecklas på ett bra sätt är i regel att kommunfullmäktige tar de övergripande besluten, att

---

⁵⁵ Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s.74

⁵⁶ Granholm, Arne (1998) *Från napp till Kofot*: Hassela Sverige s.79

⁵⁷ Clarke, Ronald, V (1997) *Situationell brottsprevention BRÅ-PM 1997:3* Stockholm: Brottsförebyggande rådet, information och förlag s.15

kommunalråd och andra politiker personligen engagerar sig i arbetet och att resurser avsätts för arbetet”⁵⁸

Man går vidare i sina rekommendationer och poängterar att ”Skolan är, vid sidan av familjen, den kanske viktigaste arenan för brottsförebyggande insatser.” Detta eftersom skolan är en samlingsplats för alla barn och ungdomar och normer, värderingar och utvecklandet av socialt samspel sker där. Skolan har förutsättningar att ge ungdomar en positiv social integrering i samhället, något som får brottspreventiva effekter. Utredarna vill därför att läroplan och kursplaner utvecklas så att de i större utsträckning än idag innehåller inslag av normer, värderingar, lag och rätt inom alla ämnesområden. Utredarna vill vidare att det satsas resurser på att ta fram lämpligt undervisningsmaterial. Vidare anser man att lärare och personal behöver få fortbildning i brottsprevention. Skolan behöver även få tillgång till material som kan bistå skolan i utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet/rollen. Förskolan och skolan har möjlighet att naturligt skapa kontakter till föräldrar och barn. Anknypningen skola - samhälle behöver utvecklas och detta kan ske bland annat genom situationellt arbete ex. där barnen är före och efter skolan, förläggningen av håltimmar osv. Slutligen poängterar utredarna vikten av att förebygga och motverka mobbning och skolk.⁵⁹

Utredarna har även synpunkter på hur det svenska forsknings- och utvecklingsarbetet bör bedrivas. ” För att förbättra det vetenskapliga stödet till metodutveckling, uppföljning, utvärdering och kvalitets arbete inom den lokala brottsförebyggande verksamheten bör en långsiktig strategi utvecklas på nationell nivå De lokala brottsförebyggande aktörerna behöver utveckla ett långsiktigt samarbete med universitet och högskolor inom den egna regionen. Det skulle kunna vara lämpligt att berörda forskningsråd gör en samlad beskrivning av den rådfinansierade brottspreventiva forskning som pågår. Forskningens resultat behöver ges ökad spridning.”⁶⁰

Även i SOU 1992:80 konstaterar utredningsmannen forskningens betydelse för det brottspreventiva arbetet. ”Sammanfattningsvis gör utredningsmannen den bedömningen att brottsligheten med all sannolikhet inte kommer att minska och därmed inte heller kommer att kosta mindre eller förorsaka mindre lidanden än vad den gör idag såvida inte nya hitintills oprövade brottspreventiva åtgärder och behandlingsmetoder kan komma till användning. Det

---

⁵⁸ SOU 1999:61 s. 43.

⁵⁹ SOU 1999:61 s. 44-45

är i denna innovationsprocess utredaren ser den kriminalvetenskapliga forskningens viktiga roll.”⁶¹ Utredaren konstaterar att det finns ett betydande intresse för kriminalvetenskaplig forskning och att svensk longitudinell forskning har en internationell tätposition. Han konstaterar dock att Sverige har en väldigt liten forskarverksamhet och jämför med Kanada där fyra universitet har kriminologiska institutioner och ytterligare fyra har kriminologiska forskningsprogram. Att utvidga de svenska forskningsprogrammen är därför av stor vikt.⁶²

Forskaren Per-Olof H Wikström poängterar vikten av satsningar på stora långsiktiga projekt. Han menar att svensk kriminologi idag kännetecknas av en mängd småkortsiktiga projekt. De löper endast över ett eller ett par år och består ofta bara av en forskare som med lite tur även har hjälp av en forskarassistent. ”Det är min fasta övertygelse att om den typen av projekt fortsätter att dominera kommer den svenska kriminologin inte att utvecklas särskilt mycket. Vi behöver rejäla satsningar på ett mindre antal större långsiktiga projekt än på många små kortsiktiga projekt. Stora resurssatsningar har naturligtvis inte ett värde i sig men stora projekt (i termer av resurser) gör det möjligt att skapa långsiktiga forskningsprogram med en kontinuitet och systematik i kunskapsupbyggnaden. Fördelarna med programforskning är många, och det gäller framförallt grundforskningen.”⁶³

Även Knut Sveri, professor emeritus i kriminologi, anser att forskningen bör vara mer inriktad på långsiktighet än vad den är idag. ”Allmänt kan man säga att det dels finns ett stort behov av ett mer systematiskt tänkande inom det brottsförebyggande området, dels ett mer långsiktigt program för forskningen, och framförallt en forskning som är mindre beroende av hänsynstagandet till politiska önskemål och ögonblicksopinioner.”⁶⁴

8. Analys

Som det framgår av uppsatsen kan brottsförebyggande arbete bedrivas utifrån flera syften och med hjälp av olika metoder. I denna analys betraktas brottsförebyggande arbete ur ett socialpolitiskt perspektiv samt analyseras med hjälp av det brottsförebyggande arbetets teorier. För att finna vilken form av arbete som är effektivast behövs forskning och dokumentation av erfarenheter och genomförda brottspreventiva program.

---

⁶⁰ SOU 1999:61 s. 54

⁶¹ SOU 1992:80 s.16

⁶² SOU 1992:80 s.65 mitten

⁶³ SOU 1992:80 s.312 Per Olof Wikström Bilaga 11.

⁶⁴ SOU 1992:80 S.339

Som det framgår i kapitlet om det brottsförebyggande arbetets historiska utveckling är en grundläggande förutsättning för brottsförebyggande arbete att individerna är anpassningsbara, och förändringsbenägna. Om individen inte går att påverka genom yttre stimuli faller alla förutsättningar för brottsförebyggande arbete. Denna påverkbarhet tar sig uttryck i teoribildningen kring ämnet. Alla brottspreventiva metoder kan till exempel kategoriseras utifrån deras påverkan på individen genom socialt och/eller situationellt brottsförebyggande arbete. Även individens påverkbarhet för olika åtgärder kan studeras utifrån ålders och tids perspektiv samt grad av brottsbenägenhet.

8.1 Den primära preventionen

I det svenska brottsförebyggande arbetet har det skett en förändring i hur arbetet bedrivs. Under 1970-talet skedde en utvidgning av socialpolitiken och det brottsförebyggande arbetet, som främst bedrevs av socialtjänst, arbetade strukturellt förebyggande. Samhället var resursstarkt och insatser för barn var omfattande. Utökningen av den kommunala barnomsorgen möjliggjorde för båda föräldrarna att förvärvsarbeta. En brottspreventiv effekt av allmän barnomsorg är att alla barn ges möjlighet att ta del av normbildning, regler och socialt samspel. Detta förutsätter dock att barnomsorgen har tillräckliga resurser för att driva ett sådant arbete.

Dessa insatser är exempel på primär prevention som riktar sig till alla, innan någon definierats som brottsbenägen. Som nämns i forskningsavsnittet i denna uppsats finns det flera amerikanska projekt som visar på en korrelation mellan tillgång till förskola och i viss mån föräldrarutbildning och barnens framtida kriminalitet. I Sverige saknas liknande forskning. Detta beror till stor del på avsaknaden av kontrollgrupper, alla har haft tillgång till förskola. Nedskränningarna i den offentliga sektorn har fått konsekvenser för förskolebarnen. Barns aktiviteter på förskolan är hårdare styrda än tidigare, och det finns mindre utrymme för såväl fri lek som enskild vuxenkontakt. Detta som en följd av färre antal vuxna per barn och större barngrupper.⁶⁵

---

⁶⁵ Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag s.27

Stockholmsprojektets skolundersökning visar på vikten av en nära och väl fungerande kontakt mellan förälder och barn för att förhindra framtida brottsbenägenhet.⁶⁶ Eftersom dessa relationer grundläggs vid tidig ålder är det av stor vikt att dysfunktioner i familjen upptäcks så tidigt som möjligt. Detta för att insatser från samhället skall bli meningsfulla.

De tjugo faktorer som förklarar barns brottsliga beteende som ställts upp av Tonry, Ohlin och Farrington talar för att ett primärpreventivt arbete fokuserat på de lägre åldersgrupperna är av stor vikt för framtida brottsutveckling hos individer. Faktorer som lågt IQ, låg impuls kontroll och misshandel och vanskötsel i hemmet är av sådan art att de med välutbildad och insatt förskolepersonal uppmärksammas tidigt så att insatser riktade direkt mot barnet med familj tidigt kan sättas in. Detta får givetvis betydelse för "hela" barnet inte bara dess framtida brottsbenägenhet. Även brister till följd av flertalet av de andra faktorerna kan kompenseras om barnet tidigt får tillgång till förskola av god kvalitet. En av sidoeffekterna är konsekvenserna för den framtida brottsbenägenheten.⁶⁷

I SOU 1999:61 beskrivs det arbete som bedrivs i brottsförebyggande syfte i landets kommuner. Fokus ligger där på arbete med föräldrarutbildning, skola och tonåringar. Det saknas omfattande primärpreventiva program på förskole- och lågstadienivå fokus ligger i stället på de äldre barnen och i många fall är insatserna riktade mot barn som redan definieras som problematiska. Mödravård, barnomsorg, och förskola framhålls som viktiga men det definieras inte närmare hur de skall arbeta brottspreventivt eller vilka resurser som i så fall skall ställas till deras förfogande.

Arne Granholm menar att svensk välfärdspolitik kännetecknats av generella insatser och en lika behandling av alla medborgare. Han menar att om svenskt brottsförebyggande arbete lämnar denna linje tar arbetet ett riktning tillbaka till det resideella socialpolitiska tänkande som tidigare varit rådande i Sverige.

8.2 Sekundär prevention

Vid sekundära insatser har redan en målgrupp, familj eller individ identifierats som problematisk och insatser sker som är direkt riktade. Fördelen med att arbeta med sekundära

---

⁶⁶ Martens, Peter, L (1992) Familj Uppväxt och Brott BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus s.9-13.

⁶⁷ Martens, Peter, L (1992) Familj Uppväxt och Brott BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus s. 16-17.

insatser är att insatserna kan skräddarsys efter aktuella problem. Ett ungdomsgång i en närförort behöver tex. kanske hjälp med att finna meningsfull fritidssysselsättning som inte inkluderar brott. En familj är kanske i behov av samtalskontakt via Barn och Ungdoms Psykiatri. För individen kan en riktad insats vara skillnaden mellan att vara uppmärksam och få stöd, i stället för att vara utelämnad åt sitt eget öde.

För att det sekundära brottsförebyggande arbetet skall vara verkningsfullt måste insatserna sättas in tidigt. Vid första indikation på brottsbenägenhet bör insatser utformas och aktiveras. Debutåldern för kriminella handlingar är runt 13 år. De flesta brottsförebyggande insatserna sker riktade mot målgruppen 15-17 år.⁶⁸ För att sekundära brottsförebyggande insatser skall vara av värde måste insatserna fokuseras på målgrupper under 13 år. Ett problem som uppstår då sekundära insatser skall implementeras är att dels kartlägga vilka ungdomar det är som är i behov av insatserna samt även att få föräldrar och ungdomar engagerade i verksamheten.

Kjell E Johansson och Göran Magnusson betonar vikten av föreningslivet och att de bedriver verksamhet som attraherar barn och ungdomar. De säger vidare att idrottsklubbar och föreningar måste utveckla strategier för att attrahera alla typer av ungdomar.⁶⁹

Noteras bör att Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har utarbetat en serie skrifter kring planering, genomförande och utvärdering av brottsförebyggande arbete.⁷⁰ De vill med skrifterna sprida kunskap samt öka andelen projekt som utvärderas i Sverige.

Viktigt att poängtera i sammanhanget är även att dokumentation och redovisning av genomförda program sker. Det banar väg för att arbetet kan utvärderas samt att andra kan studera upplägning, genomförande och resultat.

8.3 Tertiär prevention

Tertiära insatser kännetecknas av att de bedrivs gentemot dem som redan är brottsbenägna och har ett dokumenterat beteendemönster som avviker från det av samhällets normer givna. Insatser av tertiär karaktär var dominerande under 1990-talet. Eftersom nedskärningar skett genomgående i den svenska välfärden har utrymmet för att bedriva primär och sekundär

---

⁶⁸ Wikström, Per-Olof, H och Ahlberg, Jan och Dolmén, Lars (1994) Brott, brottsprevention och kriminalpolitik. Stockholm: Brottsförebyggande rådet s.28

⁶⁹ Johanson, Kjell E och Magnusson, Göran "Strategiska yrkesgrupper och ideella föreningsledare" Publicerad i Folkkrörelser i brottsförebyggande arbete Malmö: Sober Förlag, Friberg, Karin Redaktör (1997) s.29-35

prevention minskat. Den politik som förts har ställt brottslingen i fokus och som ett hot gentemot samhället. Talande är ex Mats Hulth's förslag om att årliga kartläggningar av brottsliga ungdomar bör ske samt att samhället tydligt skall markera att brottsligt beteende straffas omedelbart med repressiva inslag från samhället sida.⁷¹

Den ökade kameraövervakningen i samhället samt det uppsving som skett för insatser av karaktären Noll tolerans som beskrivs i bilaga nr.1 indikerar att tertiära insatser kan komma att öka i framtiden.

8.4 Framtida strategi

Vilken typ av insatser bör då Sverige satsa på i framtiden, oavsett målgrupp som de är riktade mot. Sahlins kategorisering av olika typer av åtgärder används här som utgångspunkt för att föra ett resonemang kring för och nackdelar med olika typer av åtgärder.

8.4.1 Strukturförändrande insatser

Strukturförändrande insatser ändrar villkoren för samhällsmedlemmarna. Insatser av denna karaktär har den fördelen att de kan skapa möjligheter att ändra livsvillkoren för en stor grupp individer ex genom förändringar av kommunal barnomsorg. En strukturförändrande insats som skett under 2002 är att arbetslösa numera har rätt till barnomsorg för sina barn. Det finns givetvis brottsförebyggande bieffekter av denna insats. För att kunna konstatera vilka de brottsförebyggande effekterna är krävs dock longitudinell forskning samt tillgång till kontrollgrupper för att studien skall kunna verifieras. Här ställs forskaren inför en etisk problematik. Är det försvarbart att en viss grupp ställs utanför en insats, enbart för att verifiera insatsens positiva effekter. Likaså kan ifrågasättas hur en åtgärd kan implementeras utan att det finns belägg för att den har positiva effekter? I fallet med barnomsorg till alla barn som har arbetslösa föräldrar överväger nog de positiva effekterna de eventuellt negativa.

Strukturförändrande insatser tar tid och är ofta kostsamma att genomföra. Att motivera dem kan därför vara svårt i tider av ekonomisk åstramning. Politiker och allmän opinion ställer även i allt högre grad krav på resultat och effektivitet som får genomslag snabbt.

---

⁷⁰ Lokalt brottsförebyggande arbete idéskrifter 1-4 från Brottsförebyggande rådet. (1999) Stockholm: Brottsförebyggande rådet, information och förlag.

⁷¹ Hulth, Mats "Folkrörelser och samhällsansvar" Publicerad i Folkrörelser i brottsförebyggande arbete Malmö: Sober Förlag, Friberg, Karin Redaktör (1997) s. 23

8.4.2 Åtgärder enligt socialisationsmodellen

Åtgärder som kategoriseras under socialisationsmodellen skall ha som mål att främja individers positiva utveckling och integrering i samhället. Socialisationsmodellen kan diskuteras utifrån ett politiskt perspektiv. Vilken rätt har samhället att påverka utformningen av individen. I Sverige var insatser av denna typ vanliga under 1970 och 80-talet.

Ett exempel är de anti-drog kampanjer som bedrevs under 1980-talet i grundskolorna.

Med ett liberalt synsätt kan denna typ av åtgärder ses som ett intrång i individens fri och rättigheter. Att individen skall utsättas för påverkan via en obligatorisk institution, ex skolan, utan att ha möjlighet att välja kan betraktas som en kränkning av den personliga integriteten. Socialisationsmodellen sätter samhället i fokus och vikten av att integrera individen i detta. Att välja en alternativ väg, att avvika från samhället inordnas inte under de normer och värderingar som ställs upp för en individs positiva utveckling. En risk är därmed att mångfald och alternativa tankar, åsikter och livsföring förtrycks utan att det finns belägg för att de är skadliga vare sig för samhället eller individen.

8.4.3 Effektivisering av institutioner

Effektivisering av institutioner motiveras ibland som brottsförebyggande. Att med säkerhet fastställa att en förändring kommer att medföra förändringar avseende antalet brott som begås är svårt. När man genomför förändringar som visat sig få konsekvenser för antalet brott på annat håll kan förändringen förmodligen lättare motiveras. New York-modellen Broken Windows är ett exempel på ett program som medför organisatoriska förändringar där modellen skall implementeras. Modellen har fått en stark genomslagskraft trots att den inte uppvisar resultat som är anmärkningsvärt bättre än arbete efter andra modeller.

8.4.4 Kontrollmodellen

Åtgärder enligt kontrollmodellen har fått ett stort uppsving på senare år. Föräldravandringar, ökade inslag av väktare och kameraövervakning är några exempel på brottsförebyggande arbete som bedrivs enligt kontrollmodellen idag. New York-modellen Broken Windows innehåller även den starka inslag av kontroll av medborgarna. Ett stort problem med åtgärder enligt kontrollmodellen är att de ingriper och förändrar villkoren i vardagen för alla individer i samhället, inte bara de brottsbenägna. Det sker även en maktförskjutning från individen till det allmänna. Samhället kan drabbas av ett ”storebror ser dig” syndrom. Det är angeläget att

diskutera dessa aspekter av åtgärder som bedrivs enligt kontrollmodellen. Hur förhåller sig exempelvis begrepp som frihet, jämlikhet och demokrati till denna typ av verksamhet? Fördelarna med åtgärder enligt kontrollmodellen är flera. De är lätta att implementera, ofta inte särskilt kostsamma, resultat visar sig snabbt och det är lätt att jämföra två områden med och utan åtgärder.

8.5 Forskningens betydelse för det brottsförebyggande arbetet.

Nedan diskuteras forskningens roll för det brottsförebyggande arbetet. Som för många andra samhällsvetenskapliga discipliner brottas forskningen kring brottsförebyggande arbete med problemet att visa på påtagliga resultat av åtgärder och inte enbart på åsikter av forskare insatta i ämnet.

En stor del av forskarkåren förespråkar en aktiv och stark forskning. I SOU 1999:61 betonar utredarna att forskningens resultat behöver ges ökad spridning. Att en samlad beskrivning behövs av den brottspreventiva forskning som pågår samt att en nationell långsiktig strategi behöver utvecklas för att ge vetenskapligt stöd till metodutveckling, uppföljning, utvärdering och kvalitetsarbete inom det lokala brottsförebyggande arbetet.⁷² Knut Sveri betonar den långsiktiga forskningens betydelse och behovet av ett mer systematiskt tänkande inom det brottsförebyggande området.⁷³

Arne Granholm poängterar vikten av effektutvärderingar i forskningssyfte. Forskarna behöver skaffa sig belägg för de indicier som de ser, detta kan ske genom effektutvärderingar och dokumentation. Gordon Hughes betonar vikten av att alla program som genomförs i brottsförebyggande syfte måste visa på vetenskapliga resultat. En vetenskaplig metod måste ingå i alla brottspreventiva program.⁷⁴

8.6 Brottsförebyggande arbete, politik och framtid.

Eftersom forskning kring brottsförebyggande arbete och brottsförebyggande program finansieras av den offentliga budgeten finns det risk för att brottsförebyggande arbete styrs i en riktning som inte är vetenskapligt belagd genom forskning. De som beslutar om fördelning av medel är politiskt tillsatta och verkar för att genomföra sina politiska idéer. Detta är helt i sin ordning eftersom vi lever i ett demokratiskt samhälle med folkvalda representanter

---

⁷² SOU 1999:61 S.54

⁷³ SOU 1992:80 S.339

⁷⁴ Hughes, Gordon och McLaughlin, Eugene och Munice, John (2002) *Crime Prevention and Community Safety New Directions* London UK: Sage Publications Ltd.s.38-39.

utsedda att styra den offentliga verksamheten. När det gäller brottsförebyggande arbete stöter vi dock här på ett problem. Då det saknas forskning som kan ge absoluta besked om vilka insatser som är verkningsfulla finns det utrymme för ett godtyckligt applicerande av program och åtgärder. De som lyckas med att föra fram ett program med hjälp av media och politiker har stora chanser att vinna allmänhetens stöd. Ett exempel på hur detta har skett på senare år är Broken Windows projektet. Projektet har lyckats vinna allmänhetens stöd genom att aktivt arbeta för att synas och visa på programmets fördelar⁷⁵.

Enligt Gordon Hughes finns i Storbritannien en tendens till en växande klyfta mellan forskarkåren, aktiva arbetare mot brottsförebyggande arbete och politikerna. De politiska partierna söker populistiskt stöd genom återgång till arbete som bedrivs som är av pennalistisk karaktär. Detta arbete har starkt stöd i den allmänna opinionen men förespråkas inte av forskarkåren. Han menar att detta följer trender som kan skönjas i USA med massmedias ökade inflytande och deras framställning av kriminalitet.⁷⁶

Gordon Hughes beskriver hur ett brottspreventivt arbete kan komma att te sig om det bedrivs utifrån invånarnas upplevda risk utan stöd i forskning och vetenskap. Olika samhällen skulle vara klart differentierade i sitt brottspreventiva arbete, staten och dess legitimitet samt frågor rörande social rättvisa skulle aktualiseras, och eftersom insatserna saknar stöd i forskningen skulle de forskningsetiska principerna komma i skymundan helt.⁷⁷

Han fortsätter sitt resonemang och menar att brottsprevention måste arbeta och fungera enligt de samhällsvillkor som för övrigt råder i samhället.⁷⁸

9. Slutdiskussion

Som det framgår av denna uppsats kan brottsförebyggande arbete bedrivas på en mängd olika vis. Att finna viken form som är mest effektiv är svårt. Jag tycker dock att mycket talar för att ett primärpreventivt arbete av social karaktär måste vara grundläggande för brottsförebyggande arbete. Att bortse från det primära arbetet och dess fördelar blir enbart kostsamt i längden. För att brottsprevention skall utvecklas anser jag vidare att det är av stor

---

⁷⁵ Se bilaga 1.

⁷⁶ Hughes, Gordon (1998) *Understanding crime prevention* Buckingham UK: Open University Press s.14-15

⁷⁷ Hughes, Gordon och McLaughlin, Eugene och Munice, John (2002) *Crime Prevention and Community Safety New Directions* London UK: Sage Publications Ltd.s.72-73.

⁷⁸ Hughes, Gordon och McLaughlin, Eugene och Munice, John (2002) *Crime Prevention and Community Safety New Directions* London UK: Sage Publications Ltd.s.74.

vikt att forskning bedrivs. Forskningen behöver bedrivas på alla nivåer av det brottsförebyggande arbetet och i samarbete tvärs över yrkesområden. Att svensk och internationell forskning närmar sig varandra tror jag även skulle vara en fördel. Anledningen till detta är Sveriges medlemskap i EU och de konsekvenser medlemskapet medför för det brottsförebyggande arbetets förutsättningar i Sverige.

Många hävdar att vi rör oss bort från ett socialistiskt och kollektivistiskt samhälle mot ett samhälle som kännetecknas av ökad liberalism och individualism. Jag kan i viss mån instämma i detta och med anledning av denna tendens tror jag att det är av yttersta vikt att brottsförebyggande arbete inriktas och profileras så att även individualister och liberaler anser att det är värt att arbeta för samhället och det som är fördelaktigt för alla invånare.

Kontrollmekanismer och övervakning tror jag inte är hållbara alternativ på långsikt i ett demokratiskt samhälle. Att värna om frihet, individer och samhälle anser jag vara det bästa sättet att skapa en god levnadsmiljö för alla invånare.

10. Referenser

10.1 Litteratur

Aos, Steve, med flera ”The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime” Publicerad i *Costs and Benefits of Preventing Crime* Oxford, Storbritannien: Westview press, Farrington, David P, Sherman, Lawrence W, Welsh, Brandon C, (2001)

Clarke, Ronald, V (1997) *Situationell brottsprevention* BRÅ-PM 1997:3 Stockholm: Brottsförebyggande rådet, information och förlag

Farrington, David P, Welsh, Brandon C, ” A review of Research on the Monetary Value of Preventing Crime” Publicerad i *Costs and Benefits of Preventing Crime* Oxford, Storbritannien: Westview press, Farrington, David P, Sherman, Lawrence W, Welsh, Brandon C, (2001)

Granholm, Arne (1998) *Från napp till kofot* : Hassela Sverige

Hughes, Gordon (1998) *Understanding crime prevention* Buckingham UK: Open University Press

Hughes, Gordon och McLaughlin, Eugene och Munice, John (2002) *Crime Prevention and Community Safety New Directions* London UK: Sage Publications Ltd.

Hulth, Mats ”Folkrörelser och samhällsansvar” Publicerad i *Folkrörelser i brottsförebyggande arbete* Malmö: Sober Förlag , Friberg, Karin, Redaktör (1997)

Johanson, Kjell E och Magnusson, Göran ”Strategiska yrkesgrupper och ideella föreningsledare” Publicerad i *Folkrörelser i brottsförebyggande arbete* Malmö: Sober Förlag , Friberg, Karin, Redaktör (1997)

Martens, Peter, L (1992) *Familj Uppväxt och Brott* BRÅ-rapport 1992:1 Stockholm: Allmänna Förlaget/Kommentus

Sahlin, Ingrid ”Bruk och missbruk av lokalsamhället i Broken Windowsmodellen” Publicerad i *Det lokala våldet* Stockholm: Liber AB, Sahlin, Ingrid och Åkerström, Malin (2000)

Sahlin, Ingrid (2000) *Brottsprevention* Lund: Arkiv förlag

Wikström, Per-Olof , H och Ahlberg, Jan och Dolmén, Lars (1994) *Brott, brottsprevention och kriminalpolitik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Lokalt brottsförebyggande arbete idéskrifter 1-4 från Brottsförebyggande rådet. (1999)
Stockholm: Brottsförebyggande rådet, information och förlag.

10.2 Offentligt Tryck

SOU 1992:80 *Kriminologisk och kriminalpolitisk forskning*

SOU 1999:61 *Brottsförebyggande arbete i landets kommuner*

Ju/2002/8897/KRIM Regleringsbrev för budgetåret 2003 avseende Brottsförebyggande rådet

BRÅ 80 Utredning av Brottsförebyggande rådets verksamhet.

BRÅ 88 Utredning av brottsförebyggande rådets verksamhet.

10.3 Tidskrifter

Apropå4/2002

10.4 Internet referenser

<http://www.bra.se>

http://www.bra.se/extra/statistics/extra_view

Bilaga 1

New York-modellen Broken Windows

En arbetsmetod för brottsförebyggande arbete som blivit mycket uppmärksammas de senaste åren är Broken Windows projektet från New York. Projektet som när det appliceras på Svenska förhållanden brukar kallas för Noll tolerans metoden, bygger på att samhället ej accepterar avvikande beteende från invånarna. Namnet Broken Windows härrör från att man som första mål för projektet i New York hade att alltid ta itu med skadegörelse och vandalisering direkt. Avsikten med detta vara att markera för brottslingarna att samhället inte tänker ge vika för destruktiva krafter.

Broken Windows-modellen bygger på att polisen har en central roll som övervakare och medlem i lokalsamhället. Polisen skall känna sin omgivning och ha god kontakt med näringsidkare och invånare i samhället. Polisen får ofta ekonomiskt stöd från lokala föreningar och näringsidkare. Modellen bygger även på att invånare och näringsidkare skall vara på polisens sida för att motverka brott. Det skall ligga i invånarnas intresse att rapportera och informera om verksamhet som inte är önskvärd. I New York tar man även hårda tag mot de som inte är sysselsatta med något specifikt, utan endast står och hänger i gathörn eller sitter på trottoaren. Hemlösa, utslagna och alkoholiserade ses som problem och schasas bort från gatorna.

Ingrid Sahlin granskar kritiskt den såkallade Broken Windows-modellen och synen på individen och brottslingen. Sahlin börjar med att definiera begreppet lokalsamhälle.

Lokalsamhälle: samhälle där social gemenskap och samhörighet finns.

Man talar ofta om att lokalsamhället försvagats. Tidigare sades detta bero på industrialism och kapitalism . Sahlin hänvisar till att det skett en kulturell förändring. Individualismen undergräver den lokala gemenskapen.⁷⁹

Sahlin trycker på att genom arbetsmetoder som Broken Windows så ställs invånarna i ett samhälle inför ”vi mot dem” attityder. I lokala brottsförebyggande projekt där befolkningen skall mobilisera sig mot brott och hålla utkik efter brottslighet framställs brottslingen som en fiende som kommer utifrån och stör i lokalsamhället. Ett exempel är grannsamverkan, som

bygger på att invånarna skall hålla utkik efter och rapportera obekanta besökare i området. Lokalsamhället utgörs inte längre av alla utan endast av de skötsamma människorna, som hotas av de okända som ej tillhör gemenskapen hävdar Sahlin.⁸⁰

Sahlin jämför community policing med närpolisarbete, och lokala brottspreventiva program och projekt. Hon räknar upp fyra syften med denna modell av brottsförebyggande arbete.

1. Lokala myndigheter, organisationer och företag ska ge polisen ekonomiskt stöd.
2. Invånarna skall tipsa och informera polisen om det som kan leda till att brott förhindras eller klaras upp och härigenom legitimera enskilda ingripanden.
3. Genom att bland annat besvara enkäter ska invånarna visa sin uppskattning för polisen så att dess allmänna existens och strategier legitimeras.
4. Förespråkarna använder hot av typen att ta lagen i egna händer, för att övertyga de tvivlande om att det är nödvändigt med en stark polis och ”hårda tag” för att förhindra vigilantism eller bildandet av medborgargården.⁸¹

Sahlin hävdar vidare att Broken Windows-modellen betraktar och behandlar de utslagna, hemlösa och fattiga som det största hotet mot lokalsamhället. Ny lagstiftning och ordningsstadgar är ofta riktad mot utslagna grupper. Särskilda restriktioner införs ofta även gentemot ungdomar. Ofta råder utgångsförbud efter klockan 23, för de som är minderåriga. Hon jämför lokala regler av detta slag med de som införts i Eskilstuna. I Eskilstuna genomförde polisen ett projekt vars syfte vara att få bort ungdomar från centrum kvällstid. Polisen omhändertog de ungdomar som var under 15 år och befann sig i centrum efter midnatt. Genom ändringar i lokala ordningsstadgar kunde ingripanden mot ungdomarna rättfärdigas och genomföras.⁸²

Broken Windows-modellen vill få bort problemen från gatorna rensa upp i samhället och skapa ordning. Sahlin menar dock att man genom denna metod missar att ta i tu med sociala och samhälleliga förfallet. Det finns inte initiativ eller incitament för att skapa en god

---

⁷⁹ Sahlin, Ingrid (2000) ”Bruk och missbruk av lokalsamhället i Broken Windowsmodellen” Publicerad i Det lokala våldet Stockholm: Liber AB, Sahlin Ingrid och Åkerström, Malin (2000) S.168-170

⁸⁰ Sahlin, Ingrid (2000) ”Bruk och missbruk av lokalsamhället i Broken Windowsmodellen” Publicerad i Det lokala våldet Stockholm: Liber AB, Sahlin Ingrid och Åkerström, Malin (2000) S. 174-175

⁸¹ Sahlin, Ingrid (2000) ”Bruk och missbruk av lokalsamhället i Broken Windowsmodellen” Publicerad i Det lokala våldet Stockholm: Liber AB, Sahlin Ingrid och Åkerström, Malin (2000) S.177 längst ned.

⁸² S.182 längst ned Ingrid Sahlin 2000

närmiljö. Upprustning, renovering och renhållning av gator och torg faller i skymundan. Sahlin menar att detta är olyckligt eftersom ett samhälle som är välskött inte uppmanar till brott i samma utsträckning som ett samhälle som är dåligt skött. En aktiv samhällsplanering behövs för att föregåproblem kopplade till kriminalitet.⁸³

Sahlin applicerar en typologi av Radzinowicz på Broken Windows projektet. Typologin kännetecknas av:

- En auktoritär kriminalpolitik.
- Vag lagstiftning som öppnar upp för kriminalisering av allt fler beteenden.
- Polis som motarbetar eller öppet ignorerar en reglering av sitt eget agerande.
- Rättskipning som äger rum vid lokala eller administrativa domstolar och inte är offentlig.
- Hårda straff utdöms utan rehabiliteringssyfte. Tendens att betrakta de som bryter mot lagen som onda fiender och som ett hot mot samhällets intressen.

Enligt Sahlin stämmer detta väl överens med Broken Windows-modellen och dess ideologi. Hon menar även att Broken Windows är exempel på en kontrollspiral. Två former av social kontroll dominerar community policing. Gränskontroll, icke önskvärda avvisas från området på olika sätt. Disciplin, kontroll av invånarna utan att ändra deras sammansättning. Genom sanktioner, vård och annan påverkan försöker man förändra människors beteenden eller åtminstone bevaka dem. Gränskontroll och disciplin används gemensamt eller var för sig och genom deras användande förstärks polisens makt gentemot den enskilde medborgaren. Slutligen konstrueras de avvisade som farliga och som hot mot lokalsamhället genom användande av metoderna i Radzinowicz typologi.⁸⁴

---

⁸³Sahlin, Ingrid (2000) "Bruk och missbruk av lokalsamhället i Broken Windowsmodellen" Publicerad i Det lokala våldet Stockholm: Liber AB, Sahlin Ingrid och Åkerström, Malin (2000) S.185

⁸⁴ Sahlin, Ingrid (2000) "Bruk och missbruk av lokalsamhället i Broken Windowsmodellen" Publicerad i Det lokala våldet Stockholm: Liber AB, Sahlin Ingrid och Åkerström, Malin (2000) S.186-187